

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische
Kring Gent V.Z.W.

27e jaargang nr. 1

15 januari 1998

INHOUD

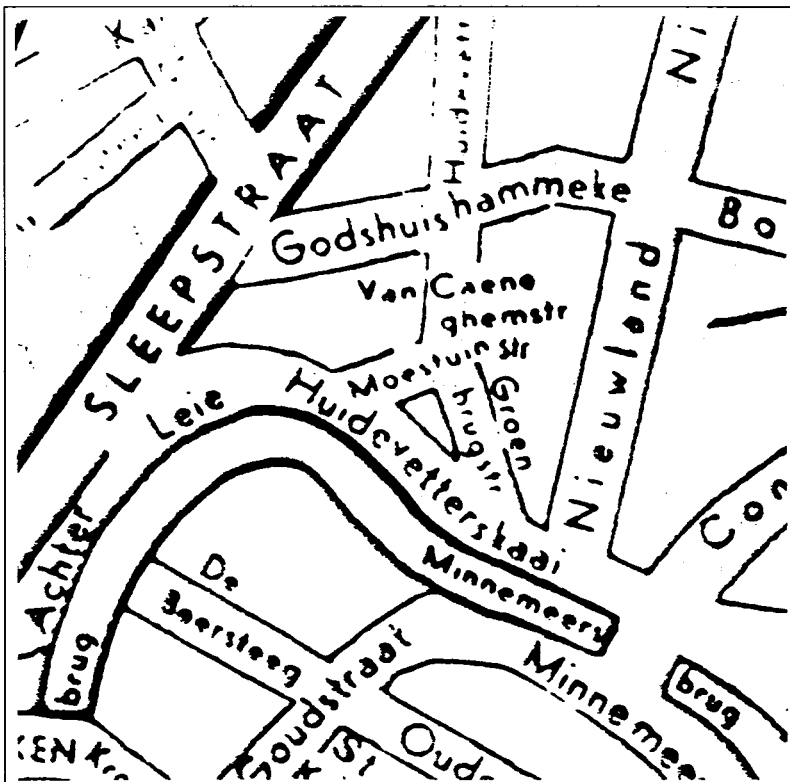
- L. Devriese:
Van de "Herberghe ghe-naemt de Groene" naar de Groenbrug-
straat 2
- Ernest Lacquet:
Inventaire Archéologique: Uithangteken van de Nering der
Wijnhandelaars 22
- David Maes:
Het Gents Kerkepad (Vervolg)
Sint-Machariuskerk - Sint-Machariusstraat
Heilig Kerstkerk of Sint-Salvatorkerk - Sleepstraat 23
- Ronald De Buck:
De Zakbroedersstraat (nu Apostelhuizen) 33
- Eddy Levis:
Over de Dwaelende Jongheyd 35
- Jos Clauwaert:
Mijn moeder was een "Kuulkapperigge" 45
- E. Ossieur:
Het Gentse Sint-Veerlekapittel versus de Gouverneur-Generaal
in 1670 47
- Ronald De Buck:
Gentse memoriedagen: 24-25-26-27 maart 52
- Bibliografie 54
- Vraag en Antwoord 57
- Dit bestaat niet meer 60

VAN DE 'HERBERGHE GHENAEMT DE GROENE' NAAR DE GROENBRUGSTRAAT

Mocht je in Gent ooit naar de Groenbrugstraat vragen, dan mag je er op rekenen dat bijna alle aangesprokenen je antwoorden met "wa? wablief?", gevolgd door "k weet nie" of "nuut fan huurt", en de rest zal je, zeker weten, naar de Groendreef sturen, bij de Rijkswacht en zo.

Het is te begrijpen: de Groenbrugstraat is een onooglijk zijstraatje aan de Huidevetterskaai. Na nauwelijks honderd meter vertakt het al in de Moestuinstraat die terug naar de Huidevetterskaai ombuigt, en in de Van Caeneghemstraat die naar het Godshuishammeke loopt (Fig. 1).

Daar komt nog bij dat de straatnaam in zijn huidige vorm niet zo oud is. Enkele oudere Gentenaars zullen zich misschien nog herinneren dat er daar aan de Huidevetterskaai een straatje lag dat de naam Groenstraat droeg. In de vorige eeuw had men het zelfs over "Het Groentje" (1). Maar die eerbiedwaardige kennis kan de verwarring alleen maar aandikken: het oude Gentse Groenstraatje verloor immers zijn naam bij de grote gemeentefusie, nu weeral zoveel jaren

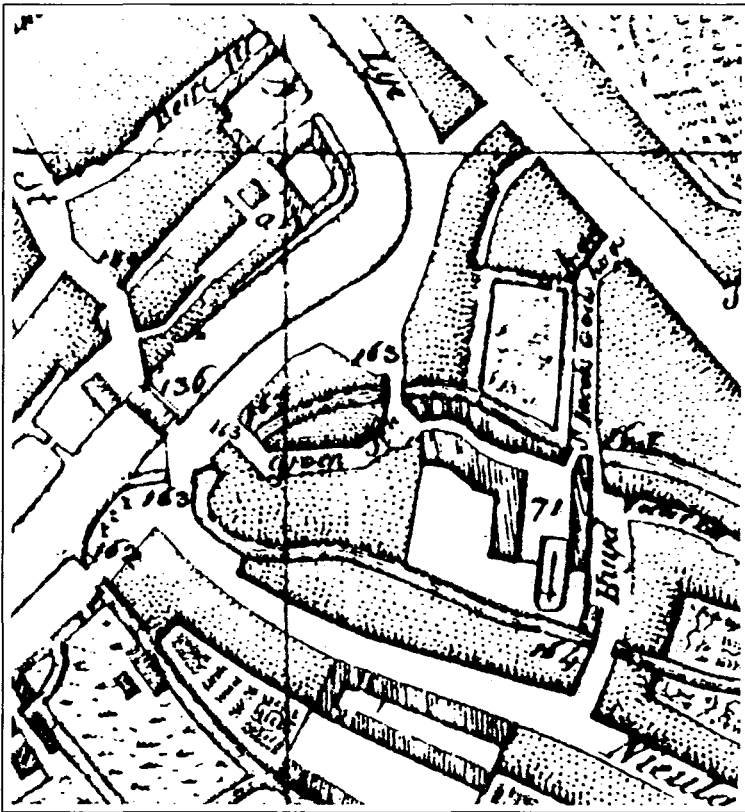

1. De Groenbrugstraat anno 1997.

geleden (1977!), aan de heel wat prestigieuzer Groenstraat op Oostakker. Hoe al deze onwetendheid en verwarring te verhelpen? Misschien zou het "groen" uit de oude en de nieuwe straatnaam ons op de goede weg kunnen leiden. Echter, veel groen valt er daar aan de Groenbrugstraat niet te bespeuren en moestuinen moet je er al evenmin zoeken. Een zwaar probleem dus. Alleen de lezers van de "Ghendtsche Tydinghen" mogen zich niet gewonnen geven: de naam Groenbrugstraat is namelijk historisch verantwoord. Hij is afgeleid van de vroegere herberg De Groene die zich hier bevond. Deze bijdrage is gewijd aan dit kleine stukje totaal vergeten Gent.

De Groenstraat

De benaming Groenstraat duikt in de stadspapieren op omstreeks het einde van de 18de eeuw (2). De welbekende kaart Goethals uit 1796 (Fig. 2) situeert de naam op het tracé van zowel Groenbrugstraat als Moestuinstreet. De Groenstraat omspande boogvormig een bouwblokje dat zich aan de Huidevetterskaai

2. De omgeving van het "Groenstraatjen" met de Minne-meersbrug (nr. 136) op haar vroegere plaats en met de drie Groenbrugjes (nrs. 163) aan beide uiteinden en middenin het straatje (Kaart Goethals, 1796).

uitstrekt van aan het huidige café De Grote Avond tot aan de oude Minne-meersbrug. Hier even opletten echter: hou er in deze tekst en de kaartfiguren rekening mee dat de Minne-meersbrug pas aan het begin van deze eeuw zijn huidige plaats verder stroomafwaarts, rechtover de Kongostraat, toebedeeld kreeg. Gedurende eeuwen lag deze Leiebrug ongeveer tegenover het Zuidelijke uiteinde van de Groenstraat in het verlengde van de Goudstraat.

Het Groenstraatje bestond destijds dus uit twee armen, heden resp. Groenbrugstraat en Moestuinstraat, die in mekaar overliefden aan de poort van het "Sente Jacobshuus upt Nieulant" (aangeduid met het nr. 71 op Fig. 2), een van de belangrijkste en oudste Gentse liefdadigheidsinstellingen (3). Die poort bevond zich aan het begin van de huidige Van Caeneghemstraat die omstreeks 1865 ongeveer in de plaats kwam van het oude binnenstraatje waarlangs de provenierswoningen van het godshuis gebouwd waren. Ooit moet het Groenstraatje in nauw verband met dit godshuis ontstaan zijn. De bebouwing en bewoning kwam er wellicht al in de 13de eeuw tot stand (4).

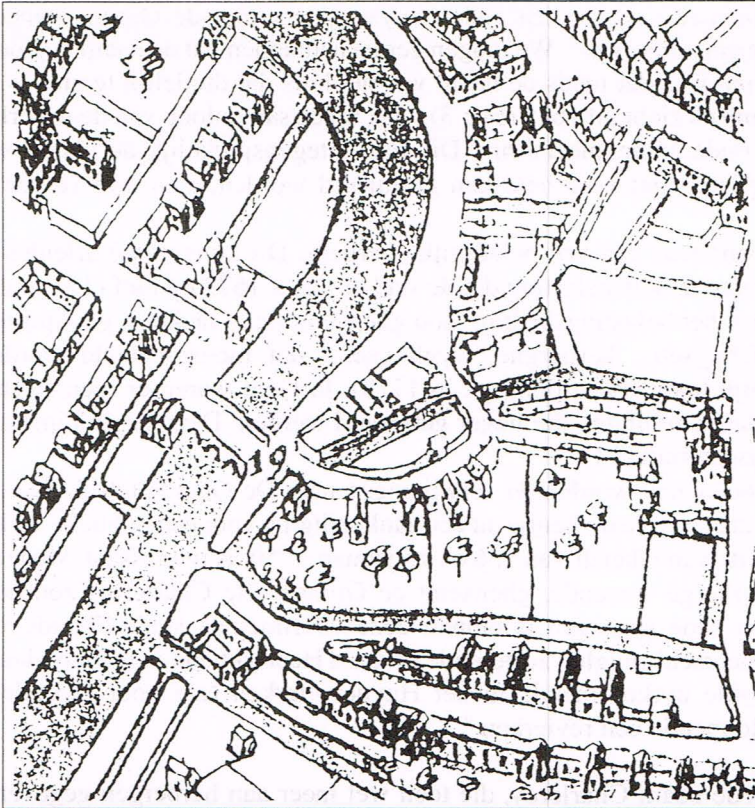
Drie Groenbrugjes, het "Cleen Minnenbrughskan" en veel water

Ook de "brug" uit de huidige straatnaam is historisch verantwoord. De kaart Goethals toont ons aan het begin van het straatje en verderop niet minder dan drie stenen brugjes, alle drie op zeer korte afstand van elkaar over hetzelfde waterloopje gelegen. Ze worden in de legende van de kaart pseudo-officieel en droogweg als "Groenbrug 1, 2 en 3" aangeduid (alle drie nr. 163 op de kaart, Fig. 2). Eén ervan, vermoedelijk het brugje dichtst bij de huidige Leie, werd in de 17de eeuw het "Cleen Minnenbrughskan" genoemd (5). Het bevatte een "schof" ter regulering van de waterhuishouding van het gebied (zie verder onder "De stad betaalt").

Deze bruggen, beter gezegd brugjes, verdienen onze aandacht. We zitten (of zakken) hier immers in waterzieke grond tussen oude Leiearmen. De huidige Leiebedding kreeg daar toen door menselijk ingrijpen vorm: de rivier werd er in de 13de eeuw de Nieuwe Leie genoemd (6). De beide waterloopjes die ons Groenstraatje omspoelden, vormden volgens de interpretatie van de tekstuele en cartografische bronnen door Dr. Gysseling, een deel van de zgn. Binnenste Oude Leie. Twee armen ervan vloeiden eertijds net stroomafwaarts van de oude Minne-meersbrug eerst in elkaar en dan in de huidige Leie. Dit zien we heel goed op het panoramisch zicht van Horenbaut uit 1619 (Fig. 3). Naar het Noorden toe vervoegden die twee waterloopjes zich opnieuw net bezuiden de Heilig-Kerstkerk, om daarna de Sleepstraat te dwarsen en in de Schipgracht uit te monden (niet op Fig. 3 zichtbaar).

Het 'Cleen Huydevetterken'

In de 18de-eeuwse "boeken van het huisgeld" met de stadsbelasting op de huizen, vinden we nog een andere naam voor ons Groenstraatje: het "Cleene

3. "De Groene" in een groene omgeving met "een revierken ommeloopende", rechts onder het cijfer 19 aan de Minne-meersbrug (Panoramisch zicht van J. Horenbaut uit 1619, litho A. Heins).

Huidevetterken" (7), niet te verwarren met het nog steeds bestaande Huidevetterken dat in het verlengde van de Van Caeneghemstraat ligt (8). Dit brengt ons naar een ander aspect dat belangrijk moet geweest zijn voor de straat en zijn bewoners: de leerlooierij. Bij de keuze van de lokalisatie van deze alleszins toen niet erg appetijtelijke beroepsactiviteit, primeerden twee factoren: overvloedige beschikbaarheid van water en niet al te kieskeurige (dus niet al te rijke) burenen. Aan beide voorwaarden kon ons straatje en zijn omgeving moeiteloos voldoen. Omtrent de huidevetterij in dit gebied is er echter niet zoveel bekend (9).

De herberg De Groene dient zich aan

Veel vroeger dan de eerste (mij) bekende vermeldingen van de namen Groenstraat en Groenbrug, was er al sprake van een herberg die eerst als "De Groene" en later, in de 19de eeuw, als "Den Groenen" aangeduid werd. Zo vinden we in 1669 (10) een bouwsubsidie verleend aan de brouwer Jan De Caestecker (11)

voor "nieuwe metswerken anden huysse ghenampt de Groene beneden de Minnemeerschbrugge". We mogen gerust aannemen dat de naam nog ouder is. Misschien was dat reeds de naam van het huis dat duidelijk te zien is op het panoramisch zicht uit 1619 (Fig. 3), vlak bij de samenloop van de waterloopjes aan de oude Minnemeerschbrug. Dit was ontegensprekelijk de plaats waar de herberg later met zekerheid kan gesitueerd worden, zoals we verder zullen zien.

De Groene was een vrij belangrijke herberg. Dit kunnen we afleiden uit de grootte van de huisbelasting die de stad er vanaf 1672 op hief (12) en de huur (13). Ook het belastingsbedrag "soo ghenampt ticke-tackbert geimposteert op de caffehuyssen... herberghe, wynhuysse..." dat moest betaald worden lag behoorlijk hoog (twee pond gr. in 1718). In Gent waren er toen slechts een vijftiental instellingen die hoger getaxeed werden. Deze lagen bijna allen in het stadscentrum (14).

In de 18de eeuw worden de verwijzingen naar De Groene talrijk. Kerckhaert (15) haalt er twee aan. Eentje uit een aankondiging voor een publieke verkoop in de Gazette van Ghendt van 1, 6 en 15 januari 1750, is interessant. We lezen er: "een Herberge wezende, ghenampt de Groene ofte Charleroy, zoo hetzelfde ghestaen ende ghelegen is binnen deze voornoemde stadt Ghendt over de Minnemeerschbrugge, zortende onder d'Heerlykhede van Nieuwlandt, ten voorhoofde uytkommende in het Huydevetterken (zie noot 8) ende rondomme loopende een revierken."

De tweede naam Charleroy, die toen wel meer aan herbergen gegeven werd (16), sloeg blijkbaar niet erg aan. We vinden alleen De Groene terug in de bronnen die verder nog aan bod komen.

Lieven 't Kindt herbouwt de Groene boven op een "steenen brugge aldaer"

De bouwaanvragen in de bundel Minnemeers (17) bevatten een uitgebreid relaas van bouwperikelen rondom De Groene ongeveer halverwege de 18de eeuw.

Het begon in 1739 toen Pieter De Scheemaecker, huidenvetter en "proprietaris vande huysse ende herberge de Groene gestaen ende gelegen recht over de Minnemeersch brugge", aan de stadsoverheid liet weten:

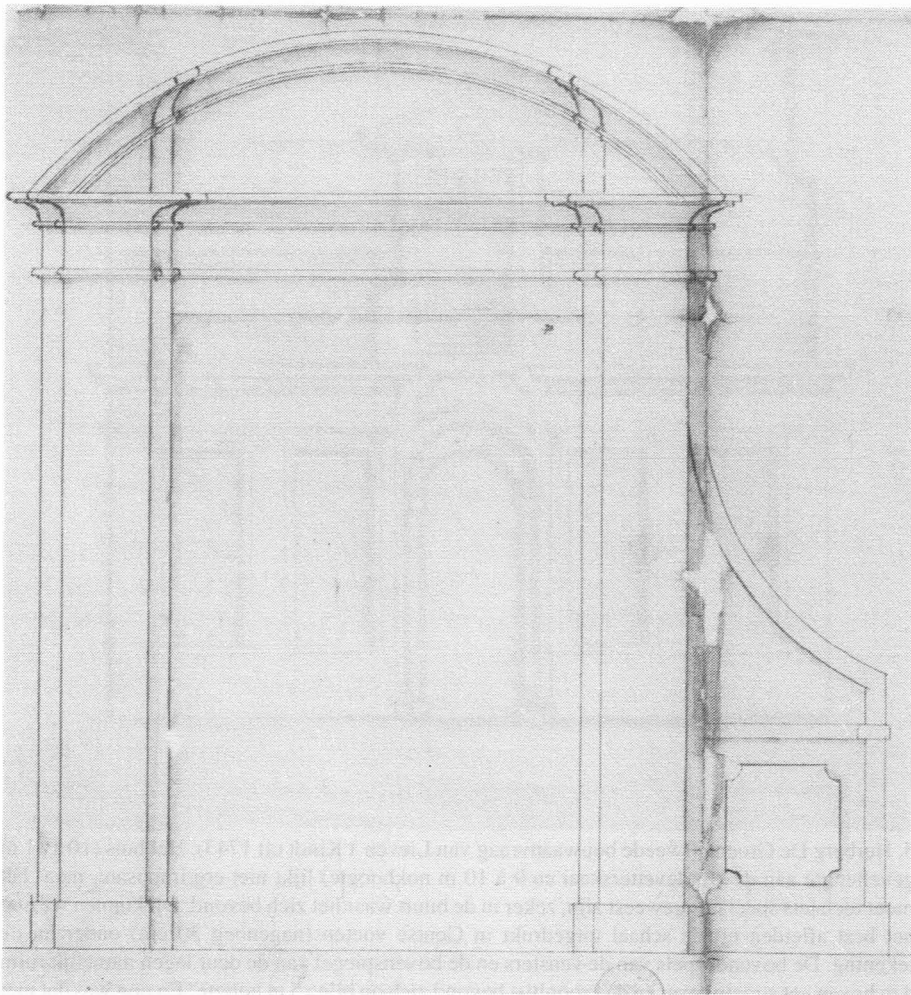
"dat hij over het vaardeken loopende voorbij den voorseide huysse, geerne soude doen maecken eene groote hauten brugge bequaem om met kootsen en paarden uyt ende in te rijden, met twee poorten d'eene ter straete - ende d' ander van binnen."

Die brug moest er komen

"noush (= schuin: haal je beste Gents eventjes boven, achtbare lezer) over de gonne van voorseide Minnemeerschbrugge, ommers op de hegge (hoek) van diere."

Daarvoor wou hij een stenen kaai afbreken ter breedte van zijn brug. De stadsoverheid was echter op zijn hoede: de schepenen "consenteren...ten waere den suppliant (aanvrager) liever hadde de brugge leedende tot sijnen huysse in het steen te maecken ende verbreden."

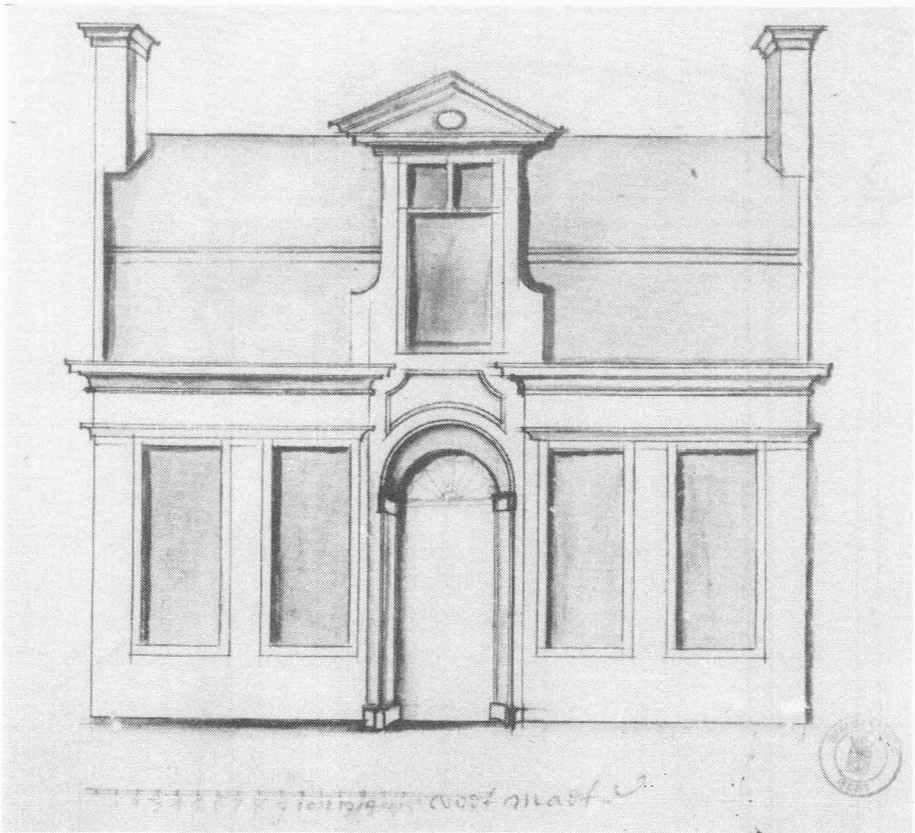
Deze schijnbaar terloopse woorden waren blijkbaar niet mis te verstaan. De Scheemaecker liet het afweten (18) maar vier jaar later in 1743, diende een nieuwe eigenaar, Lieven 't Kindt, zich ten stadhuize aan met een aanvraag voor een brug, ditmaal in steen, met daarop "een camer". Dit alles moest dienen "tot commoditeit van den suppliant, ende cieraet van dese stadt, alsmede tot conservatie vande caeye waerdoore hij sijne doorsnede sal moeten maecken."

4. Detail van de koetspoort.

Lieven mocht aan de slag op voorwaarde, uiteraard, dat de brug uit steen zou gemaakt worden en dat hij op de grond bleef waar er voorheen op gebouwd was. Een bij de aanvraag gevoegd schetsje toont de "camer" met een koetspoort er naast, die bij een hoger huis lijkt aan te leunen. Een bijkomende tekening bevat het detail van de koetspoort (Fig. 4).

Voorzeker gesterkt door dit gunstig antwoord, liep onze dankbare Lieven ("mits desen andermael bedanckende") twee maanden later weeral naar het stadhuis met een tweede, bijna identieke aanvraag voor opnieuw een "camer". Die moest er komen boven op het verlengde van de stenen brug waarvoor hem eerder al "appointment" (toenmalige Gentse stadhuistaal voor toelating) was verleend. Ook deze aanvraag werd zonder al te veel problemen ingewilligd. Wel moest hij zijn gevel twee voet (60cm) hoger maken dan oorspronkelijk

5. Herberg De Groene (tweede bouwaanvraag van Lieven 't Kindt uit 1743). Het huis (10 à 11 m gevellengte aan de Huidevetterskaai en 9 à 10 m nokhoogte) lijkt niet erg imposant, maar het moet toch iets speciaals geweest zijn, zeker in de buurt waar het zich bevond. Dit kunnen we nog het best afleiden uit de schaal uitgedrukt in Gentse voeten (nagenoeg 30 cm) onderaan de tekening. De bovendorpels van de vensters en de bovenspiegel van de deur lagen namelijk ruim 4 m boven het straatniveau en de kroonlijst bevond zich op bijna 5 m hoogte! En nog was dat niet hoog genoeg voor de stadsoverheid...

gepland. Het dak, dat mooi blauw gekleurd was op het plan (Fig. 5), moest worden "deckende met blauwe pannen". Verder moest hij "onderhouden de caije ende zuyver houdende het revierken".

De tekening, waarop we verder nog terugkomen, geeft enigszins misleidend de indruk van een eerder kleine woning (zie het onderschrift van Fig. 5). Waarom Lieven 't Kindt ook dit tweede gebouw, een volwaardig groot huis, een "camer" noemde, is ons niet duidelijk. Was dat omdat hij boven op een overwelling zou bouwen? Op het zegelpapier dat bij het plan hoort, wordt uitdrukkelijk vermeld dat het hier gaat om De Groene. Daarmee hebben we naast het petieterige huisje van Horenbaut dat vermoedelijk De Groene anno 1619 moet voorstellen, nu op afb. 5 een eerste zekere weergave van dezelfde Groene, maar dan wel in 1743.

Een mineur werkje van David 't Kindt

De tekeningen op Fig. 4 en 5, verdient wel enige commentaar. Lieven was immers een vijf jaar jongere broer van David 't Kindt (19) meester-schrijnwerker (eigenlijk architect-aannemer), houthandelaar, stadserfscheider, leraar aan de pas gestichte academie en eerste echte directeur van de stadswerken.

Het gebouw dateert uit de jaren van zijn voornaamste verwezenlijkingen: de Hoofdwacht (1738) op de Kouter, tot voor enkele jaren de Handelsbeurs, de Mammelokker (1739) aan het Belfort en het Hotel van Oombergen (1746), heden de Vlaamse Academie in de Koningstraat. De Groene kan nauwelijks de vergelijking doorstaan. Maar toch, de gevelversiering wijkt af van hetgeen toen aan de gewone huizen gebruikelijk was, en de middenpartij op afb. 5 heeft zelfs een zweempje monumentaliteit. Dat is wel een kenmerk van 't Kindt's stijl en van de rococo in het algemeen. De deuromlijsting lijkt sterk op deze van de Hoofdwacht, dat het eerste belangrijke rococo gebouw te Gent zou zijn (20). Het detail van de poortomlijsting van het eerste gebouwtje, dat met erg professionele hand getekend werd (afb. 4), verschilt dan weer aanzienlijk van de deuromlijsting van de eigenlijke herberg.

Bij het maken van vergelijkingen met de bekende monumentale gebouwen, moeten we er uiteraard rekening mee houden dat het hier een huis aan de rand van de stedelijke bebouwing betrof, dat bovendien betaald diende te worden door een vermoedelijk niet al te kapitaalkrchtig man, zoals we verder nog zullen zien.

Alhoewel een echt schriftelijk bewijs ontbreekt, kunnen we de midden-18de eeuwse Groene met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aan David 't Kindt toeschrijven (21). De Groene kan toegevoegd worden aan het lijstje met niet of weinig bekende privé-huizen die door D. Vervenne op naam van deze bouwmeester konden gebracht worden (22).

Lieven 't Kindt in de penarie

Het liep echter al spoedig verkeerd af met Lieven 't Kindt's onderneming. Had hij zich "overbouwd", zoals dat in alledaagse mensentaal heet? We weten het niet. Hoe zou dat toch gekund hebben? Lieven was in die tijd zakelijk geassocieerd met zijn broer David (23). Misschien is het wel nuttig in deze context te vermelden dat de beroemde broer, die pas later officiële stedelijke functies zou opnemen, de reputatie had een integer man te zijn, die bij zijn dood een warboel aan documenten en een weduwe "dans une situation peu aisée" naliet (24).

Het dient gezegd, ook de tijd zat niet mee. In 1745-1747 immers kregen de Gentenaars het zwaar te verduren tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog (25).

Hoe het ook zij, de huisgeldkohieren met de taksen vermeldde in 1746 niet meer Lieven 't Kindt maar veelbetekenend "betaelt uijt de logementen", en in 1748 uit de "venditie van de effecten Kindt" (26). Tenslotte werd in 1750 het hele zootje door de schepenen van de keure te koop gesteld in de Gazette van Gendt, zoals we hoger al zagen. Lieven mocht er blijven wonen tot op 1 Augustus 1750 (27).

Maar, alsof de duivel er mee gemoeid was, ook de publieke verkoop mislukte in eerste instantie: één jaar later moesten er opnieuw de traditionele drie verkoopdagen georganiseerd worden (28).

"Eene groote vergaedering- ofte bruyloftcamer" in de Groene

Alles heeft ook zijn goede kant: dank zij de malheuren van 't Kindt weten we heel wat omtrent De Groene. We moeten niet eens veel moeite doen: we hebben de Gazette van Gendt, jaargang 1750 of 1751 met de beschrijving van het te verkopen goed maar even in te kijken.

Er waren, zoals we al zagen, twee huizen in het spel. Het ene huis, de herberg zelf, had

"elf diversche ende cierelyke kamers ende commoditeyten, mitsgaeders twee schoone kelders, voorzien van zestien schoone wijnbakken, allen staende in steen", en "eenen grooten peerdestal, benevens eene groote vergaedering- ofte bruyloftkamer."

Het andere huis ernaast gelegen (in de Groenstraat zelf) was kleiner: het had acht "cierelyke" kamers, een paardenstal en een kelder. De paardenstallen en andere stallingen waren achterin gelegen en gaven met een gemene poort uit op Nieuwland. De Groene was dus niet zomaar een armtierig cafeetje. Bij bruiloften en feestpartijen zal het er vermoedelijk wel meer dan eens rumoerig aan toe gegaan zijn en ook daarbuiten viel er daar weleens wat te beleven zoals zal blijken uit het hiernavolgende relaas.

Een zwangere dochter en "grossiere faictelyckheden" begaan door schippers

Op een (ongetwijfeld) warme zomerdag in Augustus 1760 trokken drie kerels, nadat "sij elckanderen hebben opgehist" (sic), naar De Groene, toen bewoond door Lieven Meerschaert. Het waren de minderjarige schipperszoon Judocus Roothaese, de Dendermondse schipper Carpel en een zekere Judocus Leaucourt. Zij gingen er bij die herbergier

"omme afte vraeghen ofte desselfs dochter Anna Meerschaert, de welcke haer ghevanteert hadde door de wercken vanden voornoemden Judocus Leaucourt swangher te gaen, daerbij persisterde."

Dat bleek inderdaad het geval:

"ende mits sij sulcx bleef hauden staen, heeft hetzelfde hem Leaucourt soodanig gheirriteert ende in colaire ghebracht dat hij aen de voorseide dochter Meerschaert gegeven heeft eenighe stooten ofte stampen."

De jonge Roothaese kon daarbij niet ten achter blijven. Hij zou "de voorseide dochter gehaelt hebben uijt het achterhuijs ende aldaer met sijne vuijst uijtgeslaegen (hebben) drij à vier ruyten."

Maar daarmee was het nog niet afgelopen. Er was nog volk aanwezig bij dit baldadig gedoe, met name een zekere luitenant Oudart die "hem sulcx was aentreckende". Dat beviel de anderen duidelijk niet:

"gesaementlijck met denselven eenighe woorden ghehadt hebbende"

vielen ze de militair aan. En toen die zijn degen trok, hebben ze "hem denselven (degen) ontweldight ende ter aerden gheworpen ende (hem) mitsgaeders gegeven eenighe slaeghen (en zijn) stock gebroken."

Ter bekroning van dit gesamenlijk werkje werd

"den deghe door den meergeseijden Judocus Leaucourt in het waeter geworpen."

Deze weinig fraaie geschiedenis liet de weduwe Roothaese optekenen in een rekwest aan "de edele schepenen vander Keure der stad Gent in vierscharen" (29). Zij wou daarmee genade afsmeken voor haar zoon "om hare totale ruïne te voorkomen" want zij had

"Geene andere hulpe inde conduite ende directie van haere affairen ende reijsen met haer schip."

Ze argumenteerde dat een geldboete zou voldoende zijn, temeer nog omdat uiteindelijk

"door het gonne voorschreven geene de minste mincque ofte kwaet ghevolgh en is gecauseert."

Of de edele heren van de Keure daarop zouden ingegaan zijn, valt ten zeerste te betwijfelen. Onze luitenant, verdediger van ex-maagden, zal er teveel aan geweest zijn. In een langdradig "rescript", ondertekend door onderbaljuw baron de Heems, heet het

"dat den voornoemden officier geen den minsten reden en heeft gegeven om hem te tracteren slaegen ende quetsen ghelyck sij t'saemen gedaen hebben, noch veele min te breken synen degen en gaenstock."

Hoe de zwangere dochter Anna Meerschaert erover dacht weten we niet. Daar werd geen papier aan vuil gemaakt. In de doopregisters van de Heilig-Kerstparochie werd zowat vijf maanden later, in December 1760, een kindje ingeschreven dat niet alleen de naam "Van Leaucourt" droeg, maar ook nog de eerste voornaam Judocus van zijn vader toebedeeld kreeg. Precies twee jaar nadien trouwde Anna met Judocus senior. Een Hollywood-einde, als het ware. Maar of dat in die tijd allemaal zo suikerzoet verliep, kan betwijfeld worden. Hopelijk bleef Anna verder tenminste bespaard van "stooten ofte stampen" vanwege hare Judocus.

"Ten dienste van het hospitaal der militairen deser stadt"

De herberg werd dus in de tweede helft van de 18de eeuw bezocht door militairen die er soms wel een en ander "getracteerd" kregen. In die tijd fungeerde ze zelfs als een klein militair hospitaal en stond De Groene als dusdanig in de stad bekend (30). Er zijn tijdens de vele militaire campagnes die onze voorouders 'mochten' meemaken, talrijke noodhospitalen opgericht geworden in Gent (31) en in andere steden. De Groene was echter iets meer dan dat: niet alleen fungeerden de gebouwen jarenlang in vreedestijd als zodanig, er werden ook kosten gemaakt en werken in uitgevoerd om het hospitaal te laten functioneren. Hoe een en ander in mekaar zat vernemen we uit een rekwest (32) van "Jofrouw de weduwe van Jacques Durieu in Ghendt, proprietarigghe van twee huysen ende erfven ghe-naemt Den Groenen". Zij herinnert de heren schepenen van de Keure er aan dat zij van haar gehoord hebben

"het voorseijde gebauw met alle sijne dependentien omme te dienen voor hospitaal aende troupen militaire in garnisoene binnen dese stadt, ten advenante van 929 gulden 15 stuivers courant tsjaers."

Zij vervolgt

"In consideratie van welcken (zij) voor het gerief en commoditeijt mitsgaeders

gesondtheijt van de voorseijde troupen aan dit gebauw heeft gedaen considerable verandrijnghen, (met name) het plaffoneren van differente camers, het legghen van nieuwe vloeren ende planchieen, alle welcke aen (haar) seer costbaer is gheweest."

Sinds enkele jaren echter kreeg ze slechts de helft van die huur omdat er heel wat troepen uit de stad vertrokken waren

"het welcke (haar) onder correctief niet en can regardereren, te min omdat (de schepenen) nochte schriftelijck nochte mondelingen opsegh en hebben gedaen."

Voor alle zekerheid voegde deze "proprietarigghe", die blijkbaar wist hoe het wereldje in mekaar zat, er nog een attestatie bij van de luitenant-colonel de Linden die zwart op wit verklaarde dat

"le louable régiment de Clerfaye ainsi que la commission des montures ont continué jusqu'à présent d'occuper nécessairement les deux maisons accoutumées pour l'hospital militaire du dit régiment et de la ditte commission militaire. Et déclarons d'en avoir encor besoin pour l'avenir pour nos malades."

Ook de bijgebouwtjes van De Groene zouden gedurende een aantal jaren een kleine bijdrage tot de militaire samenleving leveren. Zo vernemen we dat "de twee huyskens toebehoorende" aan het huis en erf "ghenaempt Den Groenen", vanaf 1764 ten dienste waren van het "hospitaal der militairen deser stadt daer-nevens gheleghen" (33).

De stad betaalt... Al is het wel even wachten

Nog een ander stukje uit het leven om en rond De Groene in die tijd kunnen we afleiden uit het uitgavenboek van de stedelijke "Ontvanger der werken" Hebbelynck (34). Daarin lezen we dat een zekere Joannes Rogiers de niet onaardige som van zes pond groten (equivalent aan zowat 60 daglonen van een metsers-diender uit die tijd) mocht ontvangen

"over zes jaren dienst van openen en sluyten van het schof aen De Groene."

Met dit "schof" kon de afloop van de watertjes naar de Leie geregeld worden en bij hoog water afgesloten (zie hoger onder Drie brugjes...). De "ordonnantie" tot betaling werd gegeven in September 1736, maar de ongetwijfeld even geduldige als gediensstige Rogiers moest nog wachten tot, jawel, de 29ste februari 1737 vooraleer hij betaald werd.

Maar de tijden veranderden en de stedelijke administratieve molen begon steeds sneller te draaien. Na amper twee jaar mocht Joan Baptiste Rogiers weeral naar de stadskas voor

"de somme van twee ponden grooten over twee jaeren gaygie over het gadeslaen van het schof ofte sluyse...omtrent De Groene."

Eén jaar later was het weeral prijs: hij kreeg

"de somme van 20 schellingen grooten (hetzij één pond groten vlaams) tjaers op het open doen ende sluyten van het grendelslot loopende vande herberghe den Groenen naer de Minneleye."

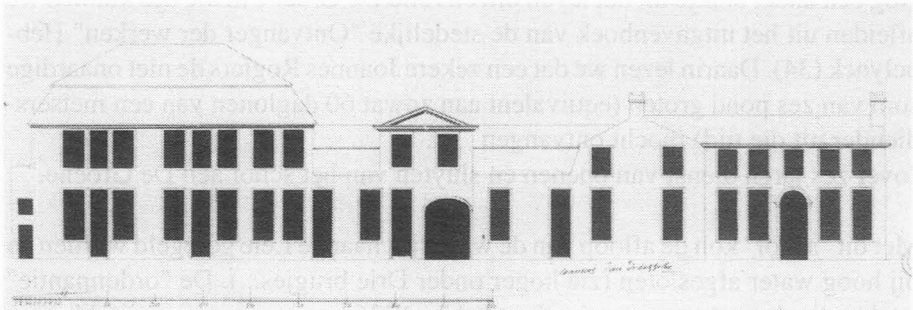
Overigens illustreert dit uiteraard nog maar eens hoeveel aandacht er moest besteed worden aan de waterhuishouding van dit gebied.

Nieuwbouw en "veranderijng" aan de "fasade" (sic) van De Groene

In 1786 werd de eigendom in drie gesplitst, maar het geheel kwam opnieuw in eigendom van één persoon: Joannes Van Driessche (35). Deze liet er geen gras over groeien: twee weken na het "appointement van mijn edele heeren schepenen" betreffende de opsplitsing, liet hij al een bouwaanvraag geworden voor zijn huis "genaemt den Groenen". Hij vroeg toestemming om veranderingen aan te brengen aan

"soo(wel) de fasade voor de (Minnemeers)brugghe als de voordere (verdere) batimenten streckende ende commende jegens het Groene straetjen."

Dit alles werd zonder meer toegestaan. Interessant hierbij is het gevelplan van het hele complex dat er bij gevoegd werd (Fig. 6). Dit plan kunnen we vergelijken met de hoger geschetste verwezenlijkingen van Lieven 't Kindt. Rechts herkennen we gemakkelijk de originele benedenverdieping van de herberg uit Fig. 5. De centrale dakkapel verdween en het mansardedak werd omgevormd tot een verdieping met ongeveer 1,8m hoge vensters en met een typisch laat-18de-eeuws weinig hellend dak. Alle muuropeningen van zowel

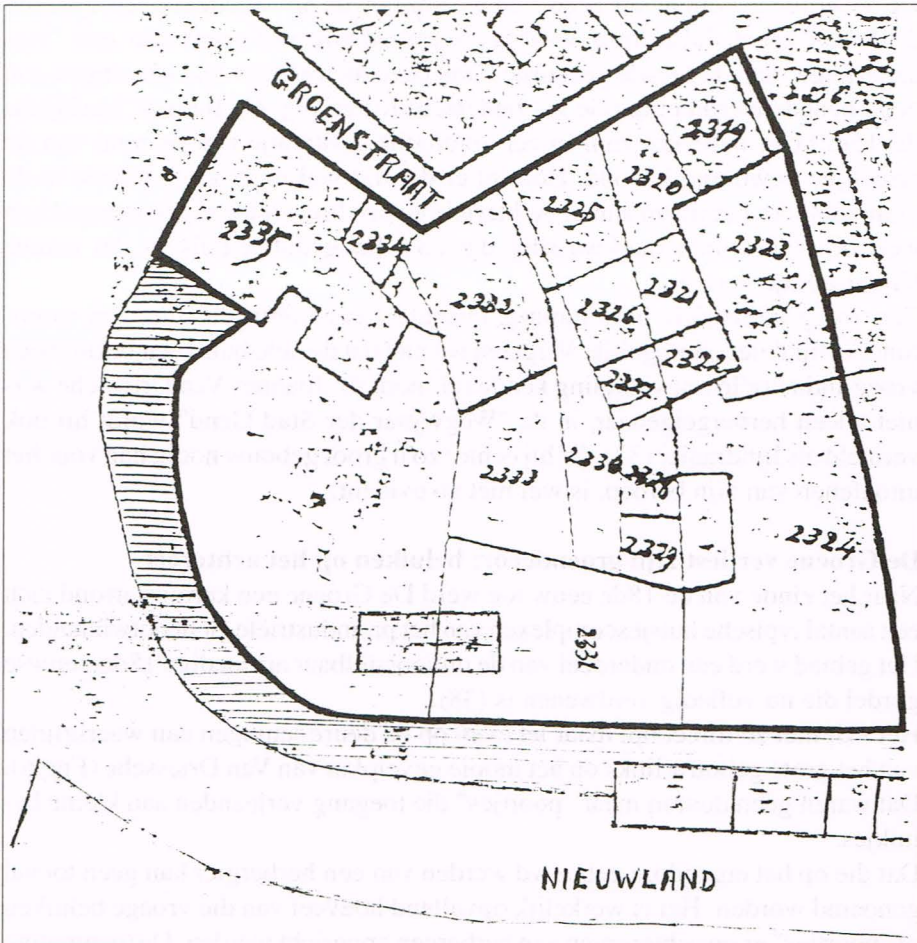

6. Het complex van Joannes Van Driessche (Bouwaanvraag uit 1786). Hierbij moeten we ons een hoek voorstellen t.h.v. de Huidevetterskaai en de Groenstraat aan de zijgevel van het rechtse huis, net boven de naam van de bouwheer, en nog een hoek bij de ombuiging van het Groenstraatje, vermoedelijk net rechts van de poort (ook te zien in het Groenstraatje op Fig. 7). De voorgevel van dit huis was aan de Huidevetterskaai gelegen, de zijgevel en de overige gebouwen in de Groenstraat. Volgens dit plan lagen ook de bovendorpels van vijf deuren en van alle gelijkvloerse vensters van deze bijgebouwen, net als de eigenlijke herberg, zowat 4 m hoog. Dit was zeer waarschijnlijk niet gefantaseerd: vergelijk met de hoogte van het poortje uiterst links.

dit als van de andere gebouwen waren omzoomd met typisch eind-18de eeuwse pleisterlijsten.

De koetspoort uit Fig. 4 vinden we eveneens in licht gewijzigde vorm terug centraal op de tekening uit 1786 (36). Ze lag waarschijnlijk net voorbij de bocht in het oude Groenstraatje (zie Fig. 7).

Wanneer we nu een nieuwe vergelijking maken, ditmaal met een document uit een veel latere periode, nl. het eerste kadasterplan uit de jaren rond 1830 (Sectie A, nr. 2319 t.e.m. 2335) zien we dat we de gevelrij uit 1786 moeiteloos kunnen projecteren op dit moderne kadasterplan (fig. 7). Hierdoor kunnen we

7. Lokalisatie van De Groene (perceel Sectie A nr. 2335) en bijgebouwen (nrs. 2319-2334) op het eerste kadasterplan (ongeveer 1830). De herberg (cf. Fig. 5) zelf is links boven op de waterloop gelegen. Het gebouw met de poort (cf. Fig. 4) is te situeren op perceel 2332. Het grote gebouw links op Fig. 6 bevindt zich hier rechts op de percelen 2325, 2320 en 2319. Men herkent verder de gangetjes en de huisjes van de twee beluikjes met resp. vier en twee huisjes, die achter dit grote gebouw opgericht werden.

de oude gebouwen exact lokaliseren.

Vooreerst zien we dat Lieven 't Kindt zijn Groene destijds bijna helemaal boven op het overwelfde "revierken" optrok op het perceel Sectie A nr. 2335. Dit watertje loopt aan de overzijde van het Groenstraatje verder onder het perceel Sectie A nr. 2290.

Het tweede huis van 't Kindt, het gebouwtje met de koetspoort onder een frontonnetje, is te situeren op nr. 2332.

Een vroeg-industrieel gebouw voor een lijndraaier?

Op hetzelfde gevelplan uit 1786 zien we links op de nrs. Sectie A 2325, 2320 en 2319 een groot dubbelhuis waaraan vermoedelijk wel meer dan een "veranderinge" aan de façade gebeurde. Ook deze nieuwbouw had een ongewoon hoge benedenverdieping (zie het onderschrift van Fig. 6). Bedenk hierbij dat dit 15m hoge batiment zich in een onooglijk zijstraatje aan de rand van de stedelijke bewoning bevond. Hoewel er die tijd wel meer grote huizen in de onmiddellijke nabijheid aan de Achterleie en de Huidevetterskaai opgetrokken werden, is het toch merkwaardig dat zo'n hoog dubbelhuis in dat nauwe Groenstraatje verrees.

Een vroeg-industriële bestemming, eventueel gecombineerd met een woonfunctie, lijkt niet onmogelijk. Vergeten we niet dat de hele buurt een belangrijke vroeg-industriële ontwikkeling kende (cf. noot 9). Joannes Van Driessche was niet alleen herbergeigenaar, in de "Wegwyser der Stad Gend" wordt hij ook vermeld als lijndraaier (37). Of hij echter zo'n groot gebouw nodig had voor het uitoefenen van zijn beroep, is wel niet zo evident.

De Groene verliest zijn groendecor: beluiken op het achtererf

Naar het einde van de 18de eeuw toe werd De Groene een kern waarrond zich een aantal typische huisjescomplexen van het preindustriële Gent ontwikkelden. Het gebied werd een onderdeel van de onvoorstelbaar armoedige 18de-eeuwse gordel die nu volledig verdwenen is (38).

Het valt niet zo direct op, maar let even op de deuropeningen aan weerszijden van het grote gebouw links op het mooie gevelplan van Van Driessche (Fig. 6). Dat waren geen deuren maar "poortjes" die toegang verleenden aan kleine beluikjes.

Dat die op het eigendom gebouwd werden van een herbergier kan geen toeval genoemd worden. Het is werkelijk opvallend hoeveel van die vroege beluiken of "poortjes" er op achtererven van herbergen opgericht werden. De toenmalige herbergiers waren blijkbaar van mening dat het begrip mensen herbergen ook betekende dat ze hun erven konden volbouwen met kleine huurhuisjes. Ook Joannes Van Driessche wou niet achterblijven op dit gebied. In 1794 vinden we hem vermeld (39) als oprichter van "Verscheide huusekens op eene open erfve" aan Den Groenen. Het waren vermoedelijk piepkleine huisjes. Dit kunnen

we afleiden uit de huistaks die tot de laagste categorie behoorde. Er waren toen een zestal verschillende huurders.

Hoe die beluiken er tot stand kwamen en aangroeiden kunnen we vrij goed volgen. Vergelijken we opnieuw even de geveltekening uit 1786 van het woningencomplex van Van Driessche (Fig. 6) met de situatie rond 1830 op het eerste kadasterplan (Fig. 7). Het gangetje dat toegang gaf tot een eerste klein beluikje met vier achterhuisjes, zien we op het grondplan net links van het grote meerwoonst aan het Groenstraatje. Rechts ervan is er dan opnieuw een gangetje dat dienst deed voor een tweede beluikje met slechts twee achterhuisjes. De beide gangetjes gaven uit op de Groenstraat via de poortjes die we op Fig. 6 zien.

Al in 1786 waren er dus toegangen die typisch waren voor de beluikjes uit die tijd. Vermoedelijk werden de beluikhuisjes toen ook effectief gebouwd, al werden ze pas in de Franse tijd voor het eerst geregistreerd.

In de beginjaren van de 19de eeuw vinden we er twee groepjes van vier, resp. zes eenheden (6 demeures, 4 maisonnettes) die met de benaming (woon)"caserne" aangeduid werden (40). In 1845 waren de eerste vier huisjes op de oude kadastrale perceelnummers Sectie A 2319-2324 uitgebreid tot een "enclos" (beluik) met 18 huisjes, en de andere op de oude nrs. Sectie A 2326-2331 tot 10 huisjes (41). Wanneer die laatste uitbreiding precies plaats greep, konden we niet achterhalen. Het moet ergens tussen 1829 en 1845 gebeurd zijn. Al deze huisjes en het hele oorspronkelijke domein dat we nu al volgden sinds 1619 of daaromtrent, behoorden toen nog steeds toe aan slechts één enkele eigenaar.

Het katoenoproer van 1839 in De Groene

In dit proletarische kader in en rond De Groene speelden zich eind September-begin Oktober 1839 gebeurtenissen af die niet alleen een lokale Gentse betekenis hadden. Ze betreffen het grote katoenoproer dat ook nationaal weerklank vond en de centrale overheid dwong tot het nemen van belangrijke maatregelen. De Groene fungeerde er klaarblijkelijk als vergaderplaats van de katoenspinners die toen een goed geschoolde en sterk hiërarchisch georganiseerde groep vormden. Van daaruit vertrokken de massale petitieën naar koning Leopold I, die opgesteld werden door de spinner Caesar Van Moerkercke. Ook de massale optocht van 2 Oktober 1839 naar het gouvernementshotel en de gouverneur, vertegenwoordiger van de centrale overheid, werd er georganiseerd.

De acties van de katoenspinners in De Groene en elders waren in grote mate autonoom. Ze gingen uit van de spinners zelf, zonder decisieve inmenging van bekende politiek actieve figuren die in de verslagen van tijdgenoten en in de arbeidershistoriografie exclusieve aandacht kregen.

In het recente werk van Dr. Deneckere (42) waaruit al deze gegevens omtrent het katoenoproer en De Groene afkomstig zijn, wordt de omvang en de betekenis van de gebeurtenissen in een ruimer kader gesitueerd en daarnaast ook nog verlicht met tekenende petite histoire. Zo lezen we er hoe een audiëntie

verliep die Leopold I aan een Gentse delegatie verleende. Het groepje dat bestond uit vier fabriekscommiezen, één meesterknecht en twee fabrieksarbeiders (een spinner en een wever), mocht het volgende meemaken:

"Het onderhoud duurde meer dan een uur. Toen de afgevaardigden van het Gentse volk zich al in de antichambre bevonden, werden zij plotseling nogal heftig door Leopold gesommeerd te wachten. De grootmaarschalk verscheen en vroeg aan iedereen naam, beroep en de fabriek waar hij werkte. Het antwoord van de laatst geïnterviewde klonk: Caesar van Moerkercke, spinner, momenteel zonder werk, vader van vier kinderen, nog eentje op komst."

"Kantien De Groene" haalt de twintigste eeuw

We zagen reeds in de inleidende paragrafen van dit artikel hoe het Sint-Jacobsgodshuis aan het einde van het Groenstraatje verdween. Daarbij kwamen er in 1864 ook veranderingen aan het Groentje. Een nieuwe rooilijn opgemaakt in 1889, zou tenslotte samen met volledig verdwijnen van de waterloopjes, voor een heel andere omgeving zorgen. De percelen waarop De Groene stond werden toen onteigend (43). Voor zover ze nog bestonden, moeten de gebouwen er toen afgebroken geworden zijn.

Toch hield De Groene nog stand in de nieuwe bebouwing. In 1909 vinden we er "De Kantien De Groene", een "maison honnête" volgens de serieagent (44). In die extreem café-rijke tijd waren er in het Groenstraatje nog vier andere dergelijke instellingen. Alleen het café "In de Stad Eecló" bevond zich op het oude domein van De Groene. De drie andere ("Tapperij Den IJzergieter", "In het Zonneke" en "In den Driehoek") waren verderop gelegen.

Heden heeft nog een enkel gebouw in de huidige Groenbrugstraat opvallende 18de-eeuwse elementen bewaard in zijn gevel, maar dat behoort niet tot het vroegere complex van De Groene. De plaats van de herberg wordt nu ingenomen door twee huizen aan de Huidevetterskaai. Verder in de Groenbrugstraat demarqueert de achter- en zijgevel van de stedelijke kinderkribbe op het Nieuwsland de oude grens van het gebied van De Groene.

En tot besluit

Alles samen genomen werd hier slechts een heel klein stukje van de geschiedenis van het Groenbrugstraatje belicht. Eigenlijk komen alleen enkele momenten uit de 18de en 19de eeuw, verspreid over een periode van zowat 100 jaar, een beetje uit de duisternis. Vanwaar nu die fraaie straatnaam? Van de herberg, juist...dat zullen we nu wel geweten hebben. Maar de herberg zelf? Vanwaar dat groen uiteindelijk afkomstig is, weten we nog altijd niet. We kunnen er alleen maar groen om lachen.

L. DEVRIESE

Met bijzondere dank aan Roger Moureau die ons kopie's van het primitieve kadasterplan bezorgde en aan Carlos Hourez en Dirk Boncquet die hielpen bij de illustraties.

NOTEN

1. Fris, V., Les accroissements et les transformations de la superficie bâtie de Gand au XIX siècle. *Bulletijn der Maatschappij voor Geschied- en Oudheidkunde te Gent*, Gent 1920, jg. 27-28, p. 117.
2. Stadsarchief Gent (hierna SAG), Reeks 153/1, Kohieren van het huisgeld nr. 201, huisnrs. E168-E183.
3. Meerseman, S., Het "Sente Jacopshuus up Nieuwland" te Gent. Godshuis of politieke instelling (ca. 1257-1540), *Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent 1991, Nieuwe reeks, dl 45, p. 5-32; id., Het Sint-Jacobsgodshuis in Gent, *Stadsarcheologie, Bodem en Monument in Gent*, Gent, 1990, jg. 14, nr. 4, p. 75-85.
4. Niet alleen het Sint-Jacobsgodshuis werd er toen opgericht. In de onmiddellijke nabijheid ontstond de heerlijkheid Nieuwland. De vroegste bekende vermelding van deze wel zeer betekenisvolle naam dateert uit 1283 (Gysseling, M. *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen, 1954, p. 64).
5. SAG, Reeks 400, Stadsrekeningen nr. 169, f. 141. Het panoramisch zicht uit 1619 van Jacob Horenbaut (Fig. 3) toont ons twee brugjes in het Groenstraatje. Het derde, op de kaart Goethals aanwezig over de samenvloeiing aan de Leie, ontbreekt. Indien we de overigens redelijk betrouwbare Horenbaut in dit opzicht zouden moeten geloven, dan was het toendertijd helemaal niet mogelijk om vanuit het stadscentrum over de Minne-meersbrug of de Sint-Jorisbrug op het Nieuwland te geraken met droge voeten. Volgens het minder nauwkeurige, maar veel beter bekende anonieme panoramisch zicht uit 1534 in de Bijloke, waren er in dit opzicht daar ter plekke helemaal geen problemen. Bij die oude zichten en kaarten werden echter lang niet alle brugjes afgebeeld. Bij de eerste geometrische kaarten van Goethals en van De Vreese bv., werden talloze brugjes over onbevaarbare waterloopjes die uitgaven op privé-terreinen, niet weergegeven.
6. Gysseling, M., 1954, p. 9-11 en p. 64; Gysseling, M. *De oude Leien te Gent*. In: J.M. Duvosquel en E. Thoen (eds.) *Peasants and townsmen in medieval Europe*. *Studia in honorem Adriaan Verhulst*, Gent, 1995, p. 92-93.
7. SAG, Reeks 153/1 nr. 105 f.1.
8. De naam Huidevetterken werd nu eens gebruikt voor de huidige Groenbrugstraat, dan weer voor de Huidevetterskaai, of voor het Godshuishammeken, of zelfs voor het huidige Huidevetterken, en alsof het nog niet ingewikkeld genoeg was: ook voor de waterloopjes aldaar.
9. In het interessante overzicht van J. De Roo, *De lederneringen en de techniek van het lederbewerkend*, te Gent (ca. 1400-ca. 1800) in "*Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*", Gent 1992, dl. 46, p. 111-150, vindt men maar weinig informatie omtrent de lokalisatie van de leerlooierijen; G. Deseyn zwijgt er over in zijn beschrijving "*Rondom de Minne-meersgracht: ontwikkeling van een vroeg-industriële site*. VIAT-MIAT en Gemeentekrediet, Gent, 1989.
10. SAG, Reeks 400, Stadsrekeningen nr. 188, f. 162.
11. Deze blijkbaar gefortuneerde brouwer (cf. F. De Potter, *Gent van den oudsten tijd tot heden*, Gent, 1901, dl. 8, p. 68) De Caestecker, was in die periode ook eigenaar van de brouwerij De Naelde in de Waterwijk (cf. Devriese, L., Boncquet, D., *Huisnamen in de Waterwijk*, in: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 25, nr. 6, p. 287-288).
12. 38 pond groten: cfr. SAG, Reeks 153/2 nr. 56, f. 271; Reeks 153/1 nrs. 102-108, f. 1.
13. In 1717 "betaelt voor huysshuere 30 ponden gr.'t sjaers" (SAG, Reeks 131 nr. 2, bundel brandewijnschenkerij, Wijk van Kapt. Ferd. Ramon).
14. SAG, Reeks 131 nr. 3.
15. Kerckhaert, N., *Oude Oostvlaamse huisnamen*, Gent 1977-1993, dl. 2, p. 80.

16. Volgens Kerckhaert, specialist ter zake, is de naam Charleroy afkomstig van Karel II, koning van Spanje. Noch Karel de Grote (Charlemagne) noch onze keizer Karel (Charles-Quint) zaten daar voor iets tussen.
17. SAG, Reeks 535. Het is opletten geblazen met de klassering volgens straatnaam in deze zo interessante reeks. De bundel 108 (Huidevetterskaai-Groenstraat) bevat een aanvraag van Willem Anderson voor een herberg De Groene Herder, die geen uitstaans heeft met onze Groene. Deze Groene Herder was "ghestaen in de Meere" (Gazette van Gendt, jg. 1743, nr. 11; ook verschillende aanhalingen in SAG, Reeks 133, Militaire logementen nr. 24 en 25). De meeste bouwaanvragen uit de Huidevetterskaai werden ondergebracht in de bundel 3 (Achterleie). In de 18de eeuw was de benaming "Achterleye" of "Bachtenleye" zeer gebruikelijk voor de huidige Huidevetterskaai. De bundel 197bis (Minnemeers) daarentegen bevat uitsluitend aanvragen uit de omgeving van de Huidevetterskaai. De in de tekst besproken aanvragen betreffen de nr. 1 en 4.
Deze hele toestand is exemplarisch voor de moeilijkheden en hinderlagen die de lokalisatie van de zo rijke 18de-eeuwse Gentse bouwaanvragen met zich meebrengen. Talrijke bouw-aanvragen zitten onder niet zo evidente of onder verkeerde straatnamen geklasseerd. Bij een zoektocht naar 18de-eeuwse bouwaanvragen moet je niet alleen alle ongeveer gelijknamige straten napluizen; je hebt er alle voordeel bij het hele gebuurte in het onderzoek te betrekken.
18. Vermoedelijk werd De Scheemaecker omwille van schulden tot de verkoop van De Groene gedwongen. Dit kunnen we afleiden uit de bewoordingen gebruikt in de bouwaanvraag van de koper Lieven 't Kindt.
19. Livinus Jacobus Kints (geb. 1703, doopregisters van Sint-Martinus te Gent) en de bouwmeester David Franciscus (geboren in 1699, eveneens in de parochie Sint-Martinus) waren zonen van David 't Kindt (de oude) en Johanna De Wilde.
20. Voor de amateurs van bouwkundige termen: de deurlijst was spiegelboogvormig en had een sterk geprofileerd (kwart-hol) beloop op neuten met imposten; Fr. Capiteyn, A., Van Coile, C., Vandeleene, C., Vanderlinden, H., Lodewijk XV of Rococo, 1740-1770. In: Franse Franje naar Gentse Maat, Gent, 1984, p. 77.
21. Vergelijk ook met de bijna identieke opbouw en uitzicht van het magazijn en huis dat David 't Kindt in 1758 bouwde aan de Iepenstraat, gereproduceerd door Deseyn, G. In: Bouwen voor de Industrie, Gent, 1989, p. 71.
22. Vervenne, D., David 't Kindt, leven en werk. Een bijdrage tot de kennis van de Gentse bouwkunst in de 18de eeuw. Onuitgegeven verhandeling licentie Kunstgeschiedenis, Gent, 1983. Dit is een welkome aanvulling van de te beknopte en hier en daar voorbijgestreefde notitie van P. Bergmans in de Biographie Nationale, Brussel, 1930-1932, dl. 25, p. 362-363. Vervenne schrijft omtrent de 18de-eeuwse bouwtekeningen: "Doorgaans is de tekenwijze niet van het hoogste artistieke gehalte. De perspectief, voor enkele tekeningen toegepast, is soms bepaald gebrekkig."
23. SAG, Reeks 114, Diverse rekwesten nr. 6. Aanvraag van David en Lieven 't Kindt tot het gebruik van verschillende stallen in stadseigendom "om de selve by hun gheemployeert te worden tot het inleggen van fouragien".
24. Lenders, P., Gent, een Stad tussen Traditie en Verlichting (1750-1787), Heule, 1990, p. 143.
25. Nève de Mervignies, J., Gand sous l'occupation de Louis XV (1745-1747), Bulletin der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, jg.41, 1933, p. 28-107. Overigens is er in de SAG Reeks 133 (Militaire logementen) waarin de toenmalige herbergen veelvuldig aan bod komen, niet zoveel te vinden omtrent De Groene. Een enkele keer kreeg Lieven 't Kindt paarden te "logeren" in zijn hof en stallingen (Reeks 133, nr. 14, notitie op 10 Mei 1746); een andere keer (Reeks 133 nr. 26, op 27 October 1746) was het de beurt aan een "chirurgien et son aide".
26. SAG, Reeks 153/1, Kohieren van het huisgeld nrs. 105 en 106, f. 1.

27. Drie kinderen 't Kindt werden vermoedelijk in De Groene geboren (doopregisters H. Kerst, 1744, 1747 en 1748). Hoe het verder afliep met Lieven weten we niet.
28. Gazette van Gendt, jg. 1750, nr. 101 (Suppl. 17 December).
29. SAG, Reeks 114, Diverse rekwesten nr. 7 (1760).
30. SAG, Reeks 533, Stadswerken nr. 227: "... dat den selven waterloop tuschen het militair hospitaal Den Groenen ende de straete moet worden ghesuivert tot up den auden grondt" (26 Juli 1782).
31. Evrard, A., Goossens, N., Kluyskens, P., Rambaut, A., Thiery, M. Acht Eeuwen Gentse Ziekenhuizen, Gent, 1993, p. 175-178. De Groene wordt hierin niet vermeld.
32. SAG, Reeks 133, Militaire logementen nr. 48 (1777).
33. SAG, Reeks 536, Acten van erfscheiders nr. 7 (1770). De stadserfscheiders bepaalden in 1770 dat de stad voor de twee huisjes jaarlijks vijf pond grooten courant moest betalen aan de eigenaar, de huidevetter en ledertouwer Heynderick Van der Veken.
34. SAG, Reeks 534, Stadswerken nr. 25, f. 3, 93v, 122v. Oudere betalingen in de stadsrekeningen (SAG Reeks 400), zoals bv. deze vermeld in noot 5.
35. SAG, Reeks 153/1, Kohieren van het huisgeld nr. 108, f. 1.
36. Het is duidelijk dat hier in 1743 vermoedelijk een en ander niet uitgevoerd zoals op de gevelplannen aangegeven stond. Misschien was het oorspronkelijk de bedoeling om het kleinere huis met de poort, waarvan de aanvraag eerst ingediend werd, tegen aan de oude Groene te bouwen. Toen Lieven 't Kindt ook toelating kreeg om zijn tweede huis boven op het waterloopje te bouwen, kon hij de rooilijn verleggen en werd een wijziging in het eerste plan noodzakelijk.
37. Tot 1785 had Van Driessche zijn lijndraaierij aan de overzijde van de Leie aan de Oudevest. In 1789 wordt hij in de "Wegwyser" vermeld als gezworene ven de "Neeringhe van de Lynedraeyers" aan het Sint-Jacobsgodshuis, m.a.w. in de Groenbrugstraat.
38. Devriese, L., Beluiken en huisjescomplexen. Ontstaan en evolutie in het 18de eeuwse Gent. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, Gent, jg. 20 nr. 1, p. 8-28.
39. SAG, Reeks 153/1, Kohieren van het huisgeld nr. 101, f. 17-16v. In 1776-1778 was er reeds de vermelding (in SAG, Reeks 153/1, Kohieren van het huisgeld nr. 68, f. 9 e.v.) van "zeven naereen volgende items (huisjes in dit geval) ten voorhoofde op de achter eervve van de herberghe genaemt de Groende". Deze piepkleine huisjes van de huidevetter De Rudder waren echter aan de andere zijde van het Groenstraatje gelegen (Bouwaanvraag in SAG, Reeks 535 nr. 3 (Achterleie), bundel 5.).
40. SAG, Reeks DD, nr. 5, p. 106-106v. De aantallen huisjes stemmen niet overeen met de aantallen op het plan (Fig.7) dat een twintigtal jaren later opgemaakt werd. Misschien waren er intussen al een paar van die bouwseltjes verdwenen.
41. SAG, Reeks DD nr. 17, volgnr. 1291 en 1293.
42. Deneckere, G., Sire, het volk mort. Sociaal protest in België (1831-1918), Antwerpen-Baarn-Gent 1997, p. 44-52. De uitgave van een afzonderlijke beschrijving van het katoenoproer te Gent door dezelfde auteur is in voorbereiding.
43. Gemeenteraadszitting van 7 October 1889. Onteigening van de percelen Sectie A nr. 2334, 2335a en 2335b.
44. SAG, Reeks R, nr. 363.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 33

Op 24 november 1897 (dus nu meer dan 100 jaar geleden) stelde Ernest Lacquet in de rubriek "Beeldhouwwerken - Museum van Stenen Voorwerpen (in de ruïnes van de St-Baafsabdij) - XVIe eeuw" een fiche op over het

Uithangteken van de Nering der Wijnhandelaars

Het huis in de Hoogpoort, nu nr. 30, herbergde in 1540 de nering der wijnhandelaars die eigenaar was van dit gebouw dat de naam *Perceval* droeg.

Zijn gevel was versierd met een uithangteken dat bewaard wordt in het Museum van Stenen Voorwerpen in de ruïnes van de St-Baafsabdij.

Het is een Balegemse steen van een meter vijf en dertig breed en een meter vijftig hoog die gesculpteerd werd in de XVIe eeuw.

De kunstenaar heeft zijn werk in twee gedeeld: het bovenste deel stelt een schild voor, voor de helft samengesteld uit het blazoen van

de nering en de Gentse leeuw, opgehouden door twee geiten; links van de toeschouwer steken gezellen een vat open; rechts schenkt een schenker de wijn uit.

Het onderste deel stelt Noach voor die door dronkenschap in slaap gevallen is en bespot wordt door Cham. Sem en Japhet achten het een vrome plicht zijn naaktheid te bedekken. Op de achtergrond, een naïef symbool van de dronkenschap, een zwijn dat een tros druiven verslindt. Het geheel is kunstig omlijst met opklimmende wingerden beladen met vruchten.

Het oud huis van de wijnhandelaars werd afgebroken in 1836 door de eigenaar M. Eugène Van Damme-Van Bloonde en vervangen door een nu nog bestaand banaal gebouw (1).

Dank zij de bemoeienissen van M. Regnaut, lid van de Stedelijke Monumentencommissie, werd dit bas-reliëf door de eigenaar geschonken aan het Stedelijk Museum.

(1) Universiteitsbibliotheek van Gent. Registre A des procès-verbaux de la Commission locale des monuments, Séance du 18 décembre 1836.

Nota van de Redactie: De afbeelding die deze fiche illustreerde is een gebrekkige en eerder approximatieve benadering van dit uithangteken. Een veel duidelijker beeld is te vinden in het boek van Ronald De Buck "Van Wijn in Gent tot Gent in wording" - p. 215.

HET GENTS KERKEPAD (Vervolg)

SINT-MACHARIUSKERK - Sint-Machariusstraat

Vanaf 1835 vervulde de refter van de gewezen Sint-Baafsabdij de rol van hulpkapel van de Sint-Jacobsparochie. Dit bleef zo tot in 1873 wanneer Sint-Macharius tot zelfstandige parochie werd verheven.

Door de bedrijvigheid in de wijk rondom het slachthuis en de veemarkt groeide het bevolkingsaantal gestaag aan waardoor de bouw van een nieuwe parochiekerk noodzakelijk bleek.

Op 13 juni 1880 werd de eerste steen gelegd van het nieuwe bedehuis toegewijd aan de H. Macharius. De voltooiing greep plaats in 1882.

Het ontwerp is van de hand van Arthur Verhaegen-Lammens, maar architect E. Neve zorgde voor de uitvoering ervan. De kerk kreeg de vorm van een neogotische kruisbasiliek.

De weststoren geraakte slechts afgewerkt in 1893 en werd in 1956 hersteld onder leiding van architect Bressers.

Pas op 10 september 1890 wijdde Mgr. Stillemans de kerk in.

In 1987 onderging ze een grondige restauratiebeurt. Toen verdween definitief het vieringtorentje.

Het interieur

Het hoofdaltaar stamt uit 1881-1882. Het tabernakel werd in 1883 besteld bij het huis Bourdon-De Bruyne in de Cataloniëstraat te Gent.

De twee gotische altaren, opgesteld in de kruisbeuken, vervaardigde R. Rooms in 1900. Ze zijn respectievelijk toegewijd aan de H. Macharius en de H. Huber-

tus. Vier taferelen vertonen de voornaamste gebeurtenissen uit hun leven. In 1890 leverden de gebroeders De Clercq uit Merelbeke het eikehouten koorgestoelte.

De preekstoel, vervaardigd door P.C. De Preter uit Borgerhout in 1851, is afkomstig uit de gewezen abdijkerk. De kuip is versierd met taferelen die de H. Hubertus, de Samaritaanse vrouw en de H. Macharius afbeelden. Het baldakijn wordt ondersteund door een engelenbeeld. Op de vier onderste hoeken van de kuip bevinden zich de symbolische voorstellingen van de vier evangelisten. Onder de kuip staat het beeld van de H. Macharius die de goddelijke tussenkomst afsmeekt voor de genezing van zieke schapen.

Karel Anneessens bouwde het orgel in 1885.

De gewelven werden vervaardigd uit rood Rigahout. In de zijbeuken zijn ze beschilderd met passiesymbolen die ook terug te vinden zijn in het houtsnijwerk van de twee neogotische biechtstoelen. Die in het koor zijn versierd met symbolen die in verband staan met het misoffer, een thema dat eveneens voorkomt in het houtsnijwerk van de vroegere communiebank en op de twee grote kroonluchters. De glasramen van het koor hebben een opvallend kleurenpalet. Centraal staan de H. Drievuldigheid en de symbolen van de vier evangelisten afgebeeld. Daarnaast de voorstelling van de twee patroonheiligen van de kerk: de H. Macharius en de H. Hubertus.

De drie glasramen in de rechterkruisbeuk stellen respectievelijk de H. Lieven, de H. Jozef en de H. Bavo voor. De glasramen van de linkerkruisbeuk zijn toegewijd aan de familie van de H. Maagd.

Op de plaats waar zich vroeger de put van Sint-Macharius bevond, staat nu, in het portaal, een waterpomp.

Achteraan in de kerk staat het beeld "De H. Macharius met de pestlijders". Het werd in de processie van 1867 meegedragen door de in 1835 gestichte Broederschap van de H. Macharius.

BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4nb N.O - Stad Gent, p. 386/387.
- Van Wesemael M(aurice): Over Sint-Macharius, de populairste aller Gentse heiligen, in: Ghendtsche Tydinghen 1981, nr. 5, p. 242/262.

HEILIG KERSTKERK of SINT-SALVATORKERK - Sleepstraat

De oorspronkelijke Heilig Kerstkerk stond vroeger in het Sint-Baafsdorp. Zij deed dienst als parochiekerk van dit dorp en was gebouwd ten zuiden van de abdijkerk, even buiten de omheiningsmuur van de abdij, op de plaats waar zich nu de Sint-Machariuskerk bevindt.

I. H. Kerstkerk.

De oudste gegevens over dit bedehuis gaan terug tot 1072. In dat jaar wijdde de radbode van de bisschop van Noyon en Doornik de kerk. Onder abt Everdeyus werd ze verbouwd en op 21 juni 1195 opnieuw ingewijd door bisschop Stefanus van Doornik.

Nadat de Gentenaars in 1539 in opstand waren gekomen tegen Keizer Karel, besloot deze in 1540 het Sint-Baafsdorp af te breken om er het Spanjaardkasteel op te trekken. Door deze maatregel, bedoeld om een oogje in het zeil te kunnen houden op het weerbarstige volk van zijn geboortestad, werd ook de Heilig Kerstkerk met de grond gelijk gemaakt.

Ondertussen was men nog met de bouw van een nieuwe kerk begonnen. De werken duurden reeds meer dan dertig jaar en waren nog niet voltooid toen men met de afbraak begon.

De relieken en de parochiediensten vonden een tijdelijk onderkomen in de kapel van het Sint-Jacobshospitaal op het Nieuwland. Het godshuis van Sint-Jacob werd in 1283 gesticht door Heindric Goethals en bood onderdak aan zevenendertig vrouwen.

De kapel verdween in 1795.

Op aandringen van de beheerders van het godshuis verhuisde de parochie op 14 december 1541 naar de kapel van de Zoete Nood Gods of O.L. Vrouw van Zeven Weeën. Deze was gelegen op de plaats waar zich nu de kerk bevindt. Ze dankte haar naam aan het feit dat ze onderdak bood aan het beeld van de Nood Gods, waarover later meer.

De kapel maakte deel uit van een godshuis voor blinde lieden, in 1370 gesticht door Pieter vanden Leyen en zijn echtgenote Margareta.

Het gebouw dat nu dienst deed als parochiekerk, had slechts één beuk en vier vensters aan elke zijde. Het was vrij klein en voldeed bijgevolg niet voor de parochiedienst.

Dank zij giften en inkomsten kon de kapel verhoogd worden. Van zijn kant schonk Keizer Karel 6000 Italiaanse kronen, een compensatie voor de afbraak van de vroegere Heilig Kerstkerk in het Sint-Baafsdorp.

Tussen 1560 en 1570 werden de midden- en zijbeuken bijgebouwd. De eerste bisschop van Gent, Cornelius Janssens (of Jansenius) wijdde de kerk in 1571. Zij was kruisvormig en opgetrokken in laat-gotische stijl.

Het koor en sacristie werden pas in 1722 bijgebouwd.

In de jaren 1810-1812 voorzag men de kerk van een nieuwe voorgevel in neoclassicistische stijl naar een ontwerp van architect P.J. De Broe, waarna ook het interieur een aanpassing kende in dezelfde stijl.

Reeds in 1855 bracht men het inwendige van de kerk in haar oorspronkelijke staat terug, zijnde in laat-gotische stijl.

Het koor werd in 1857 voorzien van polychrome muurschilderingen naar een ontwerp van Theodore Canneel. Centraal is een vijf meter hoge Christusfiguur afgebeeld die naar het opzet van de kunstenaar de ganse kerk domineert.

Het interieur

De preekstoel.

De preekstoel, door sommigen toegeschreven aan Lieven Mensch, dateert uit 1737. Hij is 7 à 8 meter hoog en is door middel van een mes uit eikehout gesneden. De verschillende onderdelen werden samengevoegd zonder gebruik te maken van lijm of nagels.

Op het voorplan staat een levensgrote figuur van de Zaligmaker met in de linkerhand een groot kruis.

De drie zijden van de kuip zijn versierd met groepen in half-verheven beeldhouwwerk en stellen respectievelijk voor: "De boodschap", "De geboorte van Jezus" en "De H. Jozef met het kind Jezus aan de hand".

Op de hoeken van de kuip zitten kleine engeltjes met daaronder drie symbolen van de evangelisten, nl.: de Os (Lucas), de Arend (Johannes) en de Leeuw (Marcus).

Aan de achterzijde vindt men de afbeelding van een hoofd, mogelijks de vierde evangelist Mattheus.

Het meubel wordt beschouwd, na dat van de Sint-Baafskathedraal, als het mooiste van Gent.

Schilderijen.

In de zeventiende eeuw dichtte men de bovenvensters van de kerk en verving men de galerij door twaalf doeken van Nicolaas De Liemacker. De kunstenaar was een geboren Gentenaar en tevens parochiaan van het Heilig Kerst daar hij woonachtig was in de Sleepstraat.

De schilderijen geven twaalf episoden weer uit het leven van Christus. Rechts, beginnend van het koor: "De doop van Christus", "Jezus door de duivel bekoord", "Jezus, slapend tijdens de storm", "De opwekking van Lazarus", "De genezing van de blindgeborene" en "Jezus verjaagt de kooplieden uit de tempel". Links, vanaf het koor: "De gedaanteverandering op de berg Thabor", "De bezetene wordt van de duivel bevrijd", "Jezus en de Samaritaanse vrouw", "Jezus geneest de lamme", "De wonderbare visvangst" en "De intrede in Jeruzalem".

De doeken zijn vijf meter hoog en vijf meter breed. In 1896 ondergingen ze een reinigingsbeurt. Toen men in 1970 de kerk herschilderde werden ze afgenomen om gerestaureerd te worden. De restauratie nam tien jaar in beslag (1973-1983).

Theophile Lybaert schilderde tussen 1890 en 1899 de veertien staties van de kruisweg waarvoor Matthias Zens de omlijsting en het houtwerk aan de muur leverde.

In de linkerzijbeuk bevindt zich de Sint-Jozefkapel, voorzien van een barokaltaar.

2. H. Kerstkerk. Interieur.

3. H. Kerstkerk. De preekstoel.

De zeven schilderijen die deze kapel sieren werden geschonken door de aarts-hertogen Albrecht en Isabella. Zij zijn van de hand van Hendrik van Baelen en dateren uit 1604. De stichting van de Broederschap van de H. Jozef door de aartshertogen dateert uit datzelfde jaar.

Onder de doeken van Hendrik van Baelen hangt het portret van kluizenares Madeleine de Trazignies. Zij was het die aandrang op de stichting van de broederschap.

Op het barokaltaar prijkt een "Vlucht uit Egypte" van J. Erasmus Quellin uit 1666.

De oudste schilderij die de kerk bezit is een drieluik geschilderd door Maarten Van Heemskerck in 1557. Centraal stelt het een kruisigingsscène voor met op het linkerluik de Ecce Homo en op het rechterluik de Verrijzenis.

Verder bezit de kerk nog werken van Antoon van den Heuvel, Jan van Cleef en P. van Hanselaere.

Beeldhouwwerken.

Als voornaamste beeldhouwwerken vermelden we: een houten gepolychromeerd beeld van de H. Jozef van omstreeks 1600 en een merkwaardig gepolychromeerd beeld van Sint-Anna van Ardenborch.

Veruit het belangrijkste beeld is dat van de Nood Gods. Het dateert uit 1375 en werd uit eikehout gesneden door Jan de Bloc.

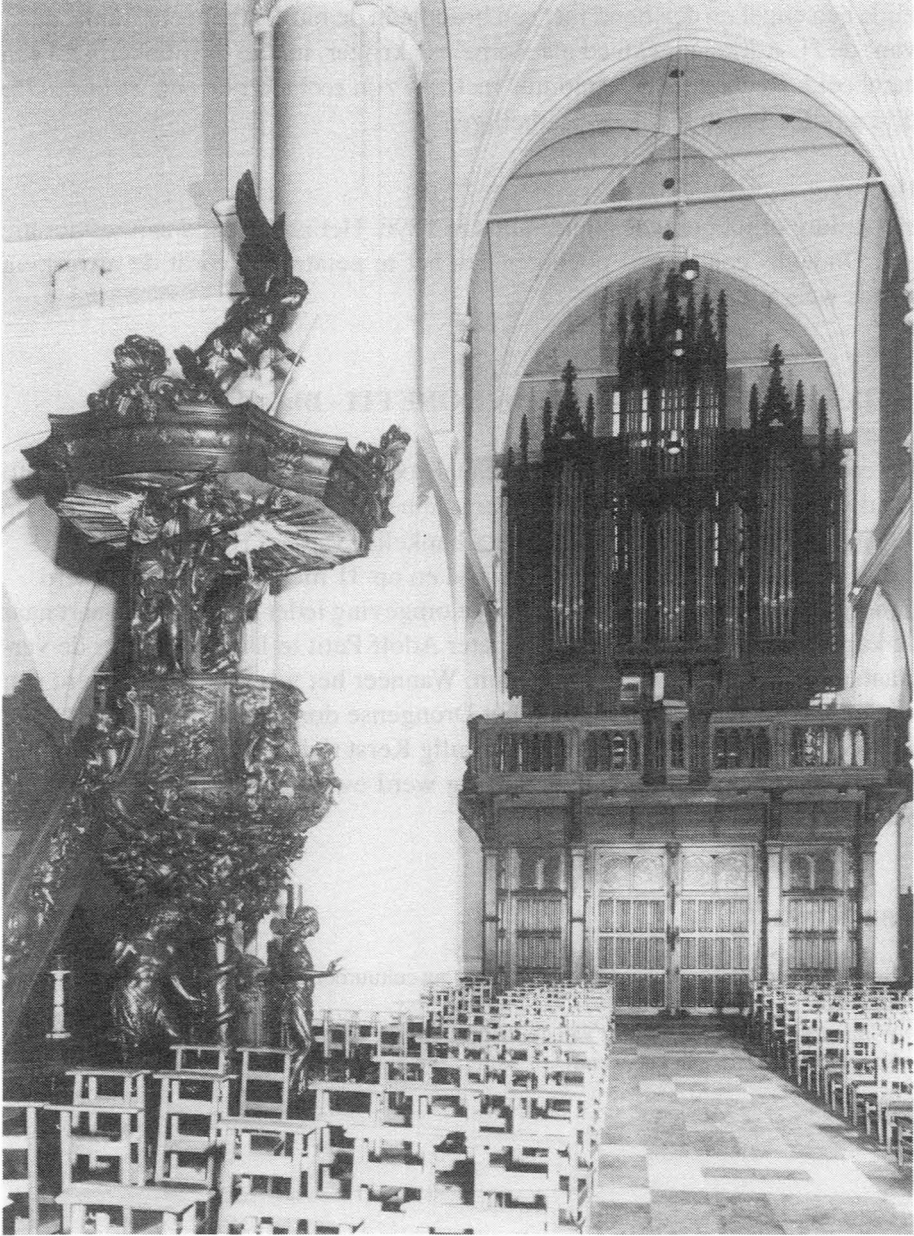
Tijdens de Geuzentijd werd de kerk op 29 juli 1578 door de Calvinisten verwoest en geraakte het beeld van de Nood Gods verloren. Een door kanunnik Lavaut opgetekend volksverhaal wil dat het in het water werd geworpen. Verder verhaalt Lavaut daarover: "Einde 1584 zagen enige voorbijgangers 's morgens vroeg een houten beeld in de richting van het (oude) Muidebrugskan drijven. Zij haalden het stuk uit het water, het was het verloren O.L. Vrouwbeeld. Het werd naar de kerk gedragen, die op dit vroege uur nog gesloten was. De mannen plaatsten hun vondst dan aan de voorgevel. De kerkbedienden, niet wetend hoe voor het beste gedaan, lieten het daar. Maar de volgende dag vonden ze het beeld op het altaar naast de sacristie, waar het, hoe dikwijls ook verplaatst, telkens werd teruggevonden."

Van binnen en zelfs van ver buiten de stad kwamen mensen voor het beeld bidden om verlost te worden van allerlei kwalen.

In 1585 herstichtte Simoen Vriendt de Confrerie van de Nood Gods, in 1629 door bisschop Antoon Triest officieel bekrachtigd.

Tijdens de donkere dagen van het Frans Bewind bewaarde Pieter Parisie alles wat met de confrerie te maken had samen met het beeld. In 1803 ijverde hij er voor de confrerie nieuw leven in te blazen.

Tijdens de cholera-epidemie, vooral in 1832 toen men één dodelijk slachtoffer telde op negenenzestig inwoners, zocht de bevolking van het Heilig Kerst haar toevlucht tot het beeld.

4. H. Kerstkerk. Het orgel.

Het reliekschrijn.

In de linkerzijbeuk bevindt zich een zilveren reliekschrijn. Op de halfcirkelvormige kast staat in het midden de H. Rochus in pelgrimsmantel met aan zijn zijde een engel en een hond met een broodje in de muil, afgebeeld. Links daarvan: de H. Adriaan, gekleed als Romeinse krijger, met in zijn linkerhand een aambeeld. Rechts: de H. Antonius met aan zijn rechterzijde een zwijntje. De drie worden beschouwd als pestheiligen.

Het orgel.

Het huidig orgel bouwde Agneessens in 1896. Het is dringend aan restauratie toe. Ondanks een drietal pogingen om het te herstellen wordt de afwerking steeds weer uitgesteld.

WIJKKAPEL HEILIGE MARIA GORETTI - Blaisantvest

De eerstesteenlegging van de wijkkapel toegewijd aan de H. Maria Goretti vond plaats op 25 augustus 1960. Voor de bediening deed men een beroep op de paters Jezuïeten. Parochiaal is ze afhankelijk van het Heilig Kerst.

Op 25 december 1960 werd ze ingewijd en op 31 mei 1961 geconsacreerd.

Een tijdlang trokken de bewoners uit de omgeving ieder jaar op bedevaart naar de kapel van de bekende Jezuïetenpater Adolf Petit te Drongen. Voor de verplaatsing charterden ze een buurttram. Wanneer het weer het toeliet werd een mis in openlucht gecelebreerd op het Drongense dorpsplein.

Eveneens op het territorium van het Heilig Kerst richtte men later een wijkkapel op in de Limbastraat. De bediening werd eveneens toevertrouwd aan de paters Jezuïeten.

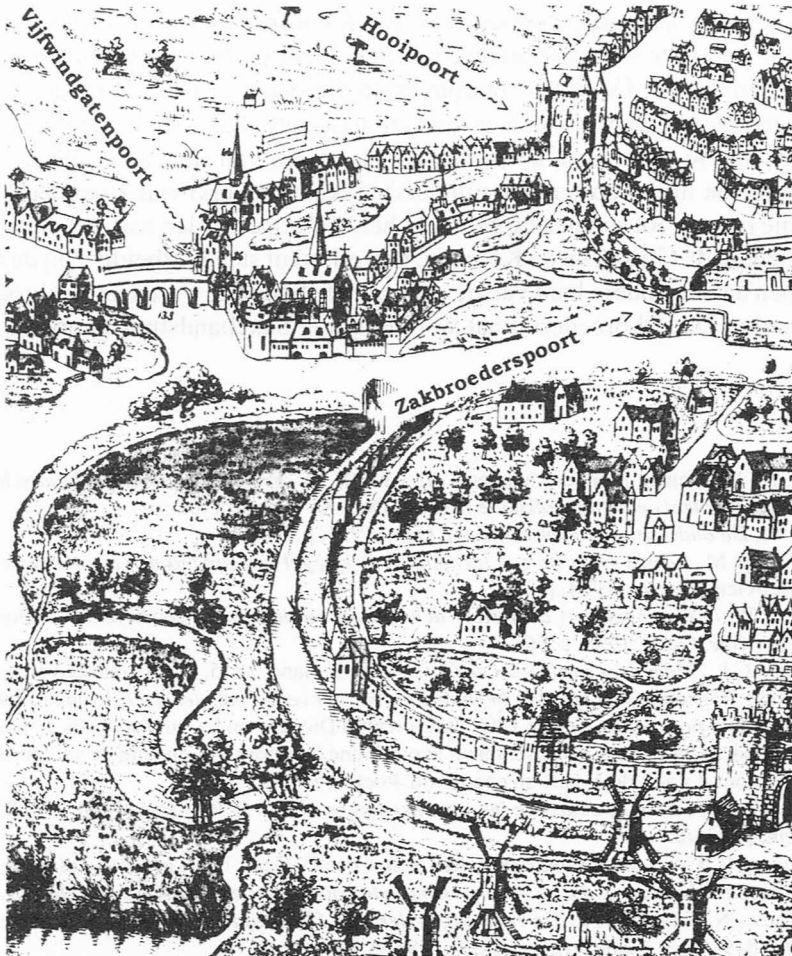
BIBLIOGRAFIE

- Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België - Architectuur - deel 4nb N.O - Stad Gent, p. 403/407.
- Winnepenninckx J.: Het beeld van de Nood Gods uit de H. Kerstkerk te Gent gestolen, in: Kapel en Beeld (datum onbekend).

David MAES
(t vervolgt)

DE ZAKBROEDERSSTRAAT (NU APOSTELHUIZEN)

Den broeders van den zacke waren naar alle waarschijnlijkheid arme scheepslouwers (havenarbeiders) die in kleine schamele huisjes woonden, langsheen de boorden van de huidige straat Apostelhuizen, in het nieuw-stedelijke gebied Overschelde (vanaf 1254 aan Gent gehecht). Hun werkterrein aan de Schelde lag vlakbij: de havenzone van aan de Keizerpoort tot aan de Oude Beestenmarkt, nu beter bekend als de Hondenmarkt. Omdat zij niet als een zuiver religieuze broederschap vermeld worden in het werk van Paul Trio¹, verwerpen we de hypothese van Victor Fris² en kunnen wij vermoeden dat de Zakbroeders een religieus caritatief ambachtsbroederschap of ambachtsgilde vormden (niet te verwarren met een politiek mondige "nering"). Hun verblijfplaats

Ontleend aan Decavele J., *Panoramisch gezicht op Gent in 1534*, Brussel, 1975.

wordt voor het eerst vermeld in 1269: *over Schelde bi den broeders van den zacke*³. Dat er in 1269 nog geen politiek mondige neringen waren vormt geen belemmering voor onze hypothese. Ambachtsbroederschappen of ambachtsgilden waren er toen wel al, want het is uit deze gilden dat later de machtige neringen zullen opstaan. De *broeders van den zacke* of Zakbroeders zullen het echter nooit tot een nering brengen. Wél vinden wij hen mogelijk terug in het Gilde van de Arbeiders van Onze Lieve Vrouw van de Zilverenberg die het voorrecht hadden *in het lossen ende laeden van alle coopmanschappen uyt ende in alle soorten van schepen van aen de Keyserpoorte tot aen de Roodethorenbrugghe ende Beestenmerct*⁴. Om de naam Zakbroeder ten volle te kunnen begrijpen, moeten we ons goed realiseren dat vroeger bijna alle goederen in zakken of in balen toekwamen. Ook een baal is een soort zak. Onze oude Zakbroeders moeten zakkendragers geweest zijn, die ondermeer actief waren aan de Koepoortkaai⁵. Het hoeft ons dus niet te verwonderen dat de oude naam voor Koepoort, Zakbroederspoort was: *vanden werke ande Zachbroedersporte ende van 1 mure te makene*⁶; *somme van den werke anden mur buten der porten ten Zachbroeders*⁷. De reden waarom er op die plaats in Gent altijd een aparte havenarbeidersgilde bestond, is te zoeken in de spreiding van de Gentse havenactiviteiten. De grote Leihaven lag in het westen van de stad en de kleinere Scheldehaven in het oosten. De pijnders⁸ (zakkendragers) van Tusschen Brugghen, die het wel tot een nering gebracht hebben⁹, opereerden aan de belangrijkste loskaden: de Graslei en de Korenlei. Om efficiënt steeds arbeiders bij de hand te hebben aan de andere kant van de stad, aan de Schelde, waren de Zakbroeders broodnodig. De Zakbroedersstraat werd ook nog Sakebandstraat genoemd.

NOTEN

1. Trio, P., De Gentse broederschappen (1182-1580), in: *Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Deel XVI, Gent, 1990.
2. Fris, V., *De oude straatnamen van Gent*, Gent, 1925, p. 176.
3. Gysseling, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen/Brussel/Gent/Leuven, 1954, p. 72.
4. Claeys, P., *Les associations d'ouvriers débardeurs ou portefaix, "Aerbeyders" à Gand au XVIIIe siècle*, Gand, 1906, p. 60.
5. Diericx, C.L., *Mémoires sur la ville de Gand*, Deel 2, Gand, 1815, p. 430, oudste vermelding Koepoort: *ligghende over Schelde, beghinnende van der vesten bachten huckel-ram, streckende tot by de coe-poorte (...) 5 meye 1399*. Interpretatie Diericx: on les qualifia jadis de porteurs de sacs (sacke-broeders), et ils semblent avoir donné leur nom à la rue dite de sackebroederstraete, dont il s'agit déjà dans un contrat du 4 octobre 1378.
6. Vuylsteke, J., *Gentsche stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336)*, Gent, 1900, p. 458/30.
7. Ibidem, p. 724/6.
8. De Potter, F., *Gent van den oudsten tijd tot heden*, deel 3, Gent, 1885, p. 67: (...) *als deken van de piinners ter Leyen (...) dat so wie met hemlieden piinen sal ende den sac draghen (...)*.
9. De Pauw, N./Vuylsteke, J., *De rekeningen der stad Gent, tijdvak van Jacob van Artevelde (1336-1349)*, deel 3, aflevering 2, Gent, 1885, p. 485.

Ronald DE BUCK

"OVER DE DWAELENDE JONGHEYD"

Na de rupsenplaag, de ballon aan de St-Jacobstoren en de gekke koeienziekte, zijn we bij "t konijneeten" van tegenwoordig beland. Je weet wel, "Want, 't ès toch wried teegewoordeg" Als je, zoals ik, al 32 jaar in 't onderwijs staat, kun je over dit thema toch wel een woordje meepraten.

De jeugd zou natuurlijk de jeugd niet zijn als zij niet, zoals wij vroeger, "een beetse dwîrs in de zak" was. "*De jeugd van tegenwoordig heeft geen tafelmanieren meer. Zij spreken ongevraagd en gaan niet meer recht staan als de ouderen binnenkomen*" kloegen de Griekse ouders al enkele honderden jaren voor onze tijdrekening.

Om u gerust te stellen dat het nagenoeg twee eeuwen geleden "uuk van dadde" was, schotelen we je een aflevering voor van "*De Vlaemsche Spie, of samspraeke tusschen Tysken, Teeuwken en andere persoonen.*" De "*Eerste Verdeeling*" (deel1) gaat "*Over de Dwaelende Jongheyd*".

Voorblad van het eerste nummer van de "Vlaemsche Spie" met als bladversiering een rokende pot als om te zeggen: laat dat potje maar gedekt, anders gaat het te veel stinken... (Verzameling E. Levis)

samspraeke tusschen Tysken, Teeuwken en andere persoonen." De "*Eerste Verdeeling*" (deel1) gaat "*Over de Dwaelende Jongheyd*".

Het minischandaalkrantje werd uitgegeven "*te Gend, By P.F.J. Kimpe, in de Donkerstege by de Koornmerkt.*" Er verschenen 10 losse afleveringen die in totaal 114 pagina's tellen. (1)

De schimpschriften verschenen omstreeks 1800 en staan vol kritiek en beledigende aanvallen op bekende personen, die met naam en toenaam of soms alleen met de voornaam genoemd worden maar waaraan wijkgenoten toch genoeg hadden om de persoon in kwestie met het grootste gemak te identificeren. In elke wijk, elke straat heerste eigenlijk een beetje een dorpsmentaliteit. Ons kende ons en wel en wee verspreide zich via de "commereen" de "*Wandelende gazetten*" en "Radio Trottoir" als een lopend vuurtje.

In andere afleveringen vinden we er verwoede uitvallen tegen kerkelijke

EERSTE VERDEELING.

OVER DE DWAELENDE JONGHEYD.

Begin van pagina 3 met illustratie. (Verzameling E. Levis)

gebruiken, ceremonies en de katholieke clerus. De dialogen behandelen schandelijke en scabreuze onderwerpen zoals de lichte zeden van dienstpersoneel, de vroegtijdige perversiteit van de jeugd, enz...

Over dit laatste onderwerp gaan we u vandaag "het boekje - zeg maar 't gazetse - openleggen"

De toenmalige en latere "beau monde" was niet zo opgetogen met : "*Cet écrit ordurier, où il est souvent question des maisons de prostitution, semble y avoir été rédigé*" (Dit vuil geschrift waarin er vaak sprake is over prostitutiehuizen, lijkt daar wel opgesteld te zijn), schrijft Van der Haegen bitter .

Met deze schrijfsels was Kimpe aan zijn proefstuk niet, want omstreeks 1798 publiceerde hij reeds de "Sysse-Panne". waarin hij iedereen zonder aanzien

des persoons "zijn sjijsse gaf". Het was zelf het vervolg op een gelijkaardige publicatie gedrukt door J.B. Dullé en was specifiek gericht tegen het werk "*de Protocole Jacobs*" en tegen de katholieke priesters.

Iedere aflevering heeft ook hier weer een aparte titel en behandelt een specifiek onderwerp zoals de onkunde van dokters, de onmenselijke behandeling van patiënten in hospitalen, de miserie van de soldaten, de onverdraagzaamheid van de overheid, de kerk, enz... Van der Haegen schrijft: "*Nous ne connaissons que deux exemplaires complets de cette publication satirique*"

Het drukken en verspreiden van deze publicatie was uiteraard een doorn in het oog van de goegemeente en werd op een bepaald moment verboden. De nog voorradige nummers werden in de drukkerij in beslag genomen en vernietigd. Zo'n krantje is dus een zeer zeldzaam collectors-item.

De Drukker J.F. Kimpe werd gevangen gezet maar kwam vrij na een verweerschrift: "*Défense de J.F. Kimpe, Imprimeur signataire d'une brochure, nommé vulgairement "De Sysse-Panne", devant le tribunal de Gand, le 29 Nivôse an 8.*" (2)

De hoofdrolspelers

Tysken en *Theeuwken* (verkorte Nederlandse vormen van de Hebreeuwse namen Matthias en Mattheus). Teeuwken is de zoon van Tysken. De andere personen die in ons verhaaltje aan het woord komen zijn *Cato* (v.h. Grieks Katharina, ook Kathelij, Kattie, Katrein), dochter van Tysken, een niet nader omschreven *meester Gappaert*, *Pirro* (Pierrot, Pier) *Warry* (Waeri) en *Patintjen*, (Patijntje) broer van Cato en Teeuwken, zoon van Tysken.

In 't Gents dialect

Vooraleer aan 't lezen te gaan, schakel je automatische leespiloot om naar "Gentsch". Voor rasechte Gentenaars kan de tekst hoegenaamd geen probleem zijn. "Veur buitenlanders" en ter verduidelijking van enkele begrippen zijn voetnoten voorzien. We wensen je veel "Gentsch" leesplezier!

Eddy "den Twiedekker" LEVIS

A *Teeuwken.*
L t' samen den goeden dag.

Tysken
Willekom Teeuwken, wat geluk van u
te hier zien?

Cato
Neemt eenen stoel Teeuwken, zet u neêt
en laet ons wat klappen.

Teeuwken.
Maer wete gulder geen nieuws.

Tysken.

Og neeme.... maer wilde wa weten
'k hek ik gisteren wel 'nen Brief gekregen
van myne Zeune Patintjen; uyt het leger.

Teeuwken.

Wat schryft hy, Vader Tys?

Tysken.

Volgens da myn dochter my heët veure
geleze, schryft hy, dat hy ginter content
es, en wildig leeft.

Teeuwken.

Ik zou dat gelooven als ik het zou zien.

Tysken.

'Kzoet ook gelooven aes 't 'kik zoê zien.

Cato.

'T mag'er gaen zoo't wilt, hy is 'er doch
beter als t'huys, hy mag daer nog schieten
als't hem lust, en gaen by wie hy wilt; en
als hy t'huys is, hy en mag niet, als geele (4)
dagen in den hoek van de schauwē (5) zitten,
of op zyn slaepkamerken, en nog alleene,
zonder eenig gezelschap, doet dat geen
sagrin (6) aen een Jongheyd, die nog geirn (7)
tegen imant spreekt. 'k Waer jongman,
'k ging'er ook seffens onder, 'k zou dan
nog mogen zien waer de kate kykt; maer
nu moet ik altyd t'huys blyven, 'k en
mag nievers gaen of tegen niemant spreken,
'k laet u denken wat sagrin (8) ik heb, maer
myn broêre doet nu wat hy wilt.

Teeuwken.

Cato gy gaet blyë zyn dat uw ouders
u eenvoudig opgekweekt hebben als gy
zult groot zyn.

Cato.

Als een kind begint zyn verstand te kry-
't mag wel iet van de weireld weten.

Tysken.

Daer en es niet da gauwer geleert word
aes dade (9) want zoo dame 'en kind op de

straete laet spelen, ze leeren 't genoeg, en 't es daer mé danze kaeperten⁽⁹⁾ worden, en zoo denze 'nen stuyver vyf zesse winnen, ze gaen 'en lief zoeken, en ze spreken van te trouwen of van naar Prys⁽¹⁰⁾ te gaen, gelyk of dage zoet zeggen ze winnen 't al.⁽¹¹⁾ Zoo lang aesze in hulder moeders keuken zyn pynzen ze nievers⁽¹²⁾ op, want 't zyn de vette brokken die hulder steken; maer zoo danze van huys zyn, ze pynzen al om weér te keeren.

Gappaert.

G'hebt groot gelyk, van zulke dwaelgeesten weet ook te spreken.

Tysken.

Meester Gappaert, es 't nog iet da wel es, vertelt het ons nuy eens.

Cato.

Drinkt eerst, Meester Gappaert.

Gappaert.

Ik vraeg excusie⁽¹³⁾ joffrouw; ik zal wel dat groot glas nemen, om u plaisier te doen.

Cato.

Het is ook wel. Maer Gappaert tikt eens.

Gappaert.

Joffrouw en neemt het my niet kwaelyk, 't en is van myn gewoonte niet; want terwyl men tikt en kan men niet drinken, en 't is dan evegauw verschaelt.⁽¹⁴⁾ Op hun gezondheyd al t'samen. . . . Nu om u te vertellen van die dwaelgeesten, kent gy wel den Zoon van den Knopmaeker, die Onderbergen gewoont heeft en nu woont in de Zwarte-zusters-straete, hé .. hé... 'k zou hem wel duyzendmael noemen... hy heet... *Teeuwken.*

Is 't misschien *Piro Warry*, dien hooveirdigen zot, die bagaze⁽¹⁵⁾ die daer van zyn lief *Collette Imyn* weg gekuyst is, om dat zy had gehoord dat hy vele by ander Mysterkens zat.

Gappaert.

't Is den oudste , die daer over een jaer ging nieuwen **PARIGIEN**⁽¹⁰⁾ worden , hy vroeg 't aen zyn vader om te gaen , zyn vader zeyd : gact maer op jongen , liever van dag als morgen , daer zyn twee geele kroonen⁽¹¹⁾ voor teys-geld , maer zoo dan-ze op zyn , gy zult zeker weêre komen? is 't niet waer?

Piro Warry.

Wat zegt gy vader weêre komen , neen , neen , in dry of vier jaer kom ik niet weêr.

Gappaert.

't Is hy , dien windmaeker was veerthien dagen weg , ik vond hem in de Bonnavonture⁽¹²⁾ bezig met dansen op zy fransch , met *Anneken de W...* , ik sprak hem van zyn ryze hoe zy voorgaen⁽¹³⁾ was , hy zeyde dat hy heeft moeten weêrkeeren of dat hy moest dienen⁽¹⁴⁾ , en alzo sluynde⁽¹⁵⁾ hy beschaemdelyk weg.

Tysken.

Wa wille 'kik zeggen , 't es 'en kinderaez e. (22)

Teeuwken.

Maer Tysken , laet ons eens spreken van dien Brief van uwen Zoon , en zegt ons wat hy behelst.

Cato.

Ja vader , legt hem ons eens nyt.

Tysken.

Teeuwken wilde gy hem 'nen keer zelve lezen , want 'k en zie't nie wel meer.

Teeuwken.

Gelyk 't u belieft , Vader Tys.

Cato.

Daer is den Brief van myn Broêr *Patintjen* Mynheer , leest hem eens dat wy't hooren.
(*Teeuwken leest den Brief.*)

Beminden Vader ,

„ Naer U-L.⁽²³⁾ gegroet te hebben , neme ; ik de liberteyt⁽²⁴⁾ U-L te schryven dat ik

„ tegenwoordig onder het derde bataillon
 „ van de groene Jaegers ben, en dat ik
 „ my hier in 't leger welen wildig⁽²⁾ bevinde.
 „ Ik diene de Republike met yver;
 „ en laet u myne afwezendheyd niet ver-
 „ drien; maer zyt gerust in my, ik ben
 „ nog welvaerende, en ik zal tragten zoo
 „ gauw 't my mogelyk is over te komen,
 „ om U-L te voldoen; maer ik en zal
 „ niet blyven, want ik heb hier te veel
 „ goede dagen om t' huys te blyven, zoo
 „ dan lieven Vader, laet my liever stryden
 „ voor ons Vaderland, op dat allen twist
 „ mag verdelgd worden, om dan gezae-
 „ mentlyk te leven in heyl en vrede.
 „ Bidde U-L. myne hertelyke groetenisse
 „ te doen aen myne Moeder, Zusters en
 „ Vrienden

„ Waer mede ik d'eer heb te zyn,
 Uwen onderdaenigen
 Zoon, Patintjen.

Waer zyn zyn gedachten, hy zegt dat
 hy wel wilt naer huys komen om u te be-
 zoeken; maer niet om te blyven.

Tysken.

En spreekt my⁽²⁹⁾ van da kind niet, ge-
 zoeter grys haren van krygen, zoeder⁽³⁰⁾ aes
 ge zukken dingen⁽³¹⁾ hoort, en da nog van
 uyw eyge kind; kweekt toens kinders, 't es
 waer me vind geen kinders meer, want
 zoo danze 'en jaer of zesse oud zyn, ze
 durven uyw 't hair van 't hoeft spreken,
 durven ze⁽³²⁾ verdraegd gy dat toens ouwer. (29)

Gappaert.

Dat is waer, en dat meer is, ze durven
 naer d'herbergen gaen, van als zy schier
 alleene kunnen loopen.

Tysken.

(30)

'k Was zondag lest in 't GELUL, in 't
 keyterstraetjen⁽³³⁾ bezig me kaerten, en daer

kwaem 'en hoop me jongens in , waer onder waeren *Bertjen T.* , *Jeéf K.* , die vraegde-ge⁽⁶⁰⁾ en flassche Bier, en ze steldege 't al in roeren⁽⁶¹⁾ en d'eene gong veure en d'ander naer hulderen gang, en daer was niemant die sprak van betaele.

Teeuwken.

Goed, goed. Gaen zy in een herberge zy zien rond en zy vraegen een joffrouw om te dansen , al is 't dat zy niet wel kunnen gaen , en alzoo loopen zy d'een herberge uyt en d'ander in , en als het avond is , zy hebben dan twee of dry stuyvers verteird , en zy zyn zat.

Tysken.

Es da waar , *Teeuwken.*

Teeuwken.

'k En kan 't niet beter weten *Bertjen* heeft het my zelve gezeyd , zondag lest⁽⁶²⁾ in den *Vauxhall* ⁽⁶³⁾ op de *Coupure*.

Cato.

't Is eenen dwaezen , kost hy niet dunken als hy zulke dingen vertelde , dat hy dat nog zal moeten hooren , dat hy p. is.

Gappaert. ⁽⁶⁴⁾

't Is waer *Cato* , dat gy zegt . Men zien 't als de kinders groot worden , dat'er geen zeggen meer aen en is , zy doen hun gouste.

Tysken.

Jaens , jaens⁽⁶⁵⁾ , maer 't ergste van al danze toens⁽⁶⁶⁾ , avonda nog laete weg zyn , en gy ouwer⁽⁶⁷⁾ , die de ruste zoekt , staet toens op om hun in te laeten , en laete-ze wa veur de deure staen ; ze zweiren en vloeken , komen-ze in huys ze dreegen uyt slaen , en ze zeggen : saker⁽⁶⁸⁾ waer blyfde zoo lang , wat kan 'nen ouwer mé zukke kinders doen , of wa wilder-mé doen , laete ze nie in , ze loopen voords en ze geraeken toens nog in 't kot ,⁽⁶⁹⁾ gy ouwer helptser toens uyt , werkt en spaert toens om hun 'nen stuy-

ver achter te laeten, of om hulder 'en man
te maeken.

Gappaert.

Den eenigsten middel die ik wete, is:
dat g'hun in zoud laeten, en voor dies
moment beleeft zyn

Tysken.

Es da nie ongelukkig veur 'nen ouwer
zoo veel ruyze t'hen mé 'en kind, daerge
zoo vele veure moet doen eerdanze groot
zyn.

Teeuwken.

Maer Vader Tys, ik hope dat 'er God zal
in voorzien, en dat de dwaelende Gees-
ten zullen gestaedig⁽⁴³⁾ worden, als de duys-
ternisse van hun oogen zal genomen wor-
den door de jaeren van verstand.

⁽⁴³⁾
Par naeste over de Dienst-Boden &c.

etd.

NOTEN

1. nummering Vd. Haegen 8075.
2. 19 januari 1800, Gent J.F. Kimpe, opgesteld door N. Cornelissen, 32 pp., 12°).
3. *wildig*: weelderig; rijk, overvloedig, luxueus, dartel, met overvloed aan levenslust, wulps, wellustig. (Van Daele).
4. *geele*: ganse.
5. *schauwe*: schoorsteen.
6. *sagrin*: >Fr. "chagrin": verdriet.
7. *geirn*: graag.
8. *aes dade*: "als dadde", als.
9. *kaeperten*: "kwaperten", kwajongens, belhamels, deugnieten.
10. *Prys*: samentrekking v. PARIJS, toen ook onze hoofdstad.
11. *lyk of dage zoet zegge ze winnen 't al*: net alsof je zou zeggen dat ze het groot lot gewonnen hebben.
12. *nievers*: nergens.
13. *Ik vraeg excusie*: ik vraag excuus, excuseer.
14. *verschaelt*: wordt gezegd van uitgeschonken bier: het schuim verdwijnt snel.
15. *bagaze*: "ras, 'tsoortje", tuig, gemeen volk of mens (Van Daele).
16. *nieuwe Parigiën* (>Fr.: Parisien) worden: nieuwe Parijzenaar worden, naar Parijs vertrekken. Ook toen al was de lokroep van de wereldstad groot en sprak tot de verbeelding van heel wat jongeren en gelukzoekers.

17. *geele kroonen*: goudstukken.
 18. "*Bonnaventure*": een café-danszaal.
 19. *voorgaen*: verlopen.
 20. *dat hy moest dienen*: dat hij in militaire dienst moest.
 21. *slyumde*: sloop.
 22. *kinderaeze*: "kinderagie", kinderhoofd, halfwas.
 23. *U-L.*: U-lieden, U, beleefdheidsvorm.
 24. *Liberteyt*: >Fr.: "*liberté*": vrijheid.
 25. *hairen*: haren.
 26. *zoeder*: vraag naar bevestiging. "*Ge zoeter grys hair van krijgen, zoeder* (geen grijs haar van krijgen?)" herhaling, versterking en vraag naar bevestiging van wat daarvoren reeds gesteld werd. Betekent zoveel als : is het niet zo?
 27. *zucken dingen*: zulke zaken.
 28. *durven ze*: zie (24): vraag naar bevestiging: ...is het niet zo?
 29. *verdraegd gy dat toens ouwer*: verdraag dat dan maar als ouder.
 30. *'t Gelul*: naam van een herberg in 't Kouterstraatje.
 31. *Keyterstraetjen*: Kouterstaatjen: Klein Vleeshuissteeg, tussen de Kouter en de Korte Dagsteeg. vroeger "Nieuw Kouterstraetkin". Dit in tegenstelling met de voormalige Kouterstraat of Groote Kouterstraat (nu Zonnestraat, genoemd naar het huis "De Zonne"). V. Fris: "De oude straatnamen van Gent.
 32. *vraegde-ge*: vroeg.
 33. *ze steldege 't al in roeren*: ze zetten alles in rep en roer, ze maakten veel kabaal.
 34. *zondag lest*: zondag laatstleden, vorige zondag.
 35. *Vauxhall of Wauxhall*: feestzaal te Ekkergerm op de hoek van de Bijlokestraat aan de Coupure, bekend voor danspartijen, concerten en paardencircus.
 36. *p.....* : poepeloere (?), erg zat.
 37. *Jaens, jaens*: ja, ze doen. (Bevestiging van wat vooraf gaat).
 38. *danze toens*: dat ze dan.
 39. *saker*: >Fr.: "sacré", heilig. Vloek. Nog tehoren in *sakker(nonde)dzjuu* (sacré nom de Dieu), *sakkerbleu* (bastaardvloek).
 40. *t kot*: 't rolleken, de kazemistroele, de gevangenis.
 41. *eer danze*: vooraleer ze.
 42. *gestaedig*: gestadig: niet grillig, bezadigd, ernstig (Van Daele).
 43. *Par naeste*: "te naeste keer": volgende keer.
-

MIJN MOEDER WAS EEN "KULPKAPPERIGGE"

Toen ik nog een knaap was, moest ik glimlachen als mijn moeder vertelde, dat ze geboren was onder de "schieven" toren van Akkergem. Haar roots waren dus bij de koolkappers van Akkergem.

Mits het nodige spuurwerk ontdekten wij een tiental jaren na haar overlijden heel wat interessante zaken. In een klein ijzeren koffertje vonden wij o.m. het huwelijksboekje van mijn grootouders.

Op 13 januari 1899 werd het jong gezin van Josephus Julianus Derudder en Maria Sidonia De Paepe verrijkt met een dochtertje. Op 16 januari 1899 werd het kind gedoopt in de St. Martinuskerk en ontving de namen Germana, Alieda, Josepha, Maria Derudder. Het echtpaar woonde in de Kleine Belle-Vuestraat. "De oude straatnamen van Gent" door Dr. Victor Fris vermeldt: "Wolfstraetkin is tot in 1799 de naam geweest van het Kleine Belle-Vuestraatje (1812). Oorspronkelijk was dit een smalle straat, naderhand werd de straat verbreed. Dit was de vroegere benaming van de huidige Rozemarijnstraat.

"De Gazette van Gent" publiceerde op dinsdag 17 januari 1899 in de rubriek "Burgerlijke Stand" haar aangifte van geboorte op 14 januari. In dezelfde krant verscheen een bericht omtrent Prinses Clementina, de lievelingsdochter van Leopold II. Rubriek binnenland: "Prinses Clementina zal maandag Brussel verlaten om zich naar het zuiden van Frankrijk te begeven. Zij lijdt nog steeds aan een verkoudheid verleden zomer te Oostende opgedaan. De prinses zal vergezeld zijn van de heer bevelhebber baron Snoy en mevr. gravin de Lannoy, ere-dame. De afwezigheid zal drie maanden duren."

Ten westen van Gent lag tien eeuwen geleden een akker - uiterst geschikt voor het verbouwen van koren. Reeds in de 10e eeuw was deze streek bevolkt en was toen zeer uitgestrekt.

Oorspronkelijk betekent akker het gezamenlijk landbouwland van een dorp of een van de onderdelen ervan. Hier was dus sprake van de akker van Akkergem. Akkergem werd maar pas een volwaardig stukje Gent door de Karolinjse Concessie. Het behield zijn landelijk karakter met verspreide woonconcentraties. Het dorps uiterlijk zal duren tot het einde van de 18e eeuw. In het midden van de 19e eeuw nam de eigenlijke industriële uitbreiding van de stad een aanvang. Het vroegere plattelands karakter van Akkergem met talrijke weiden en meersen vindt men terug in de straatbenaming "Koolkappersstraat". De benaming "koolkappers" was de bijnaam van de inwoners van Akkergem. Meer dan honderd jaar geleden verbleven er veel warmoezeniers (groentenkwekers). De Bo's Lexikon vermeldt, dat de benaming koolkapper eenvoudig synoniem is van warmoezenier.

Het was tevens een benaming geweest van een maatschappij op de Coupure (café Salon Napoleon). Dit als herinnering aan "De Koole" een der voornaamste windmolens van de parochie Akkergem.

Een deel van het Bijlokeveld heette vroeger het Kolenveld. Het was vruchtbare grond en de kwekers uit de periode 1751-1753 zagen met spijt de gronden verdwijnen bij het graven van de Coupure.

Rode en andere kolen werden er geteeld. Bij het oogsten werden de kolen van de stengel gekapt. Ligt hier de oorsprong van de bijnaam?

Er waren talrijke lusttuinen o.m. het Belvedere van bisschop Ant. Triest, dat niet ver van de Leie was gelegen. Rond 1625 had bisschop Triest prachtige hovingen, serren en orangerieën laten aanleggen en werden er uitheemse planten geteeld. Deze kwekerijen hadden een Europese faam en mogen als de grondlegger van de bloementeel in het Gentse worden beschouwd.

Het bisschoppelijk verblijf Belvedere stond op de plaats van de gewezen textiel fabriek Van Alsberghe & Van Oost.

De beul van Gent Filip Hamel had een hof aan de Coupure in het laatste deel van de 18e eeuw.

In 1808 werd te Akkergem in de herberg "Frascati" de basis gelegd van de Kon. Maatschappij van Land- en Hofbouwkunde.

De bijzonderste instellingen voor hofbouw waren te Akkergem gevestigd. Vermelden wij: Beyls, De Coninck, De Cuyper, Lanckman, Spae en Verschaft.

De Bernard Spaelaan is gelegen op de plaats waar op het einde van de 18e eeuw door Fr. J. Spae een hofbouwinstelling werd gesticht.

De Wintertuinstraat is een herdenking aan het buitengoed van oud-burgemeester de Kerchove. Het was een lusthuis met mooie serres.

In de 19e eeuw waren de parochie- of wijkkermissen volop in voege. Tijdens het Frans bewind werden de parochiekermissen vervangen door feesten van vaderlandsliefde en de vrijheid. Het Gentse stadsbestuur schafte in 1843 de wijkkermissen af. Het werd meteen de start van de huidige Gentse Feesten.

Volkkundige G. Celis pr. onderstreept dat het parochiefeest van Akkergem een der bijzonderste was en practisch alleen heeft standgehouden. Voor de eerste wereldoorlog werd het feest gehouden op de 2e zondag van oktober. Men sprak ook wel eens van "Koolegemkermis".

Waar gedanst werd, stak gewoonlijk een rode kool uit.

Een van de feestnummers was: het kappen van de kool.

De deelnemers moesten onder het lopen een kool doorhakken, die in het midden van de baan was gehangen. Dit volksspel was geheel specifiek voor de wijk.

Koolkappen slaat dus zowel op de werkzaamheden van de inwoners als op het volksspel.

BRONNEN

- Beschrijving van Gent door G. Celis. Uitgeverij-drukkerij A. Cosyns-Minne, Rooigemstraat 156, Gent.
- Akkergem, het verleden, het heden en de toekomst door G. Celis pr. - 1928. Drukkerij E. Heuvelmans, Lindenlei 3, Gent.
- Ekkergerm, een volksbuurt bij uitstek door Hilde Cogen - Wandeling Gentse Feesten 1989.
- Wetenswaardigheden over Ekkergerm en zijn inwoners door A. De Buck. De Autotoerist org. V.T.B. 26e jg. nr. 8 - 1974.
- De oude straatnamen van Gent door Dr. Victor Fris. S.M. Volksdrukkerij - Gent 1925.
- Stadsarchief Gent - De Gazette van Gent jan. 1899.
- 1000 jaar Ekkergerm - gedenkboek (1974).

Jos CLAUWAERT

HET GENTSE SINT-VEERLEKAPITTEL VERSUS DE GOUVERNEUR-GENERAAL IN 1670

De lezing van dit artikel moet ik ten zeerste afraden aan alle Gentenaars met een rebels karakter (De vraag is of er wel andere zijn).

Zij dreigen immers na lezing ervan een afschuwelijke verstikkingsdood te sterven omdat hun van trots danig gezwollen hart geen plaats meer zal gelaten hebben aan de levensnoodzakelijke functie van hun longen.

Op hoop van overleving bijgevolg.

Het kapittel van kanunniken geïnstalleerd in de Sint-Veerlekerk, eertijds gelegen aan het plein met dezelfde heiligennaam, werd in 1615 naar de Sint-Niklaaskerk overgebracht. De Sint-Veerlekerk had zwaar geleden onder de godsdiensttroebelen van de 16e eeuw, was slechts ten dele heropgebouwd en bood geen fatsoenlijk onderkomen meer aan zijn kapittel van kanunniken. Derhalve hadden de aartshertogen Albrecht en Isabella in 1614 de unie van de Sint-Veerlekerk met die van Sint-Niklaas toegestaan. Wellicht hebben zij niet gedacht dat zij daardoor een situatie creëerden van twee hanen in één kippenren (de volksmond gebruikt voor dit laatste meestal een locatie van een hoger niveau).

Toegegeven het is zeer oneerbiedig de proost van het kapittel en de pastoor van Sint-Niklaas met hanen te vergelijken, al gaat die vergelijking qua vechtlust wel op.

De picturale rijkdom van ons aller moedertaal moge mij tot excuus dienen.

Een goeie halve eeuw en veel twisten later waren kapittel en pastoor het voor één keer in ieder geval roerend eens waar het ging om de krachtmeting met

Don Inigo Melchior de Velasco, gouverneur-generaal (g.g.) van de Spaanse Nederlanden (1).

Het werd een uitputtingsstrijd waarvan de oorzaak de opvolging was van Joannes Melis, proost van het Sint-Veerlekapittel, die op 26 maart 1669 overleden was.

De proost van het Sint-Veerlekapittel was een belangrijk personage. Hij bekleedde er de hoogste waardigheid, was gemijterd, droeg de pectorale of borstkruis en een ring. Op het materiële vlak had hij, zoals de kanunniken van zijn kapittel overigens, veel voordelen. Hij betaalde o.a. geen accijns op wijn en bier en behalve zijn prebende had hij nog een jaarlijks pensioen, die voor Melis 1.000 florijnen bedroeg.

De g.g. begaf die vacante waardigheid aan zijn kapelaan Pedro Perez Tagie bij patentbrief van 20 oktober 1669. Het kapittel dat de vorige proost (Melis) acht jaar voordien zelf gekozen en geïnstalleerd had nam die autoritaire manier van optreden niet en weigerde hem te aanvaarden. Dit kapittel bestond toen uit elf kanunniken met name: De Bisthove, Joannes Gheeraerts (protonotarius apostolicus), Joannes Bapt. Janssens, Joannes Nijssens (deken van het kapittel), Rogerius Nottingham (pastoor van de Sint-Niklaasparochie), Joannes Carolus Overwale, Joannes Bapt. Van den Broucke, Ignatius Van der Beke, Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld, Ferdinandus Zegers en Ludovicus Zuniga (2). Als reden voor die weigering gaven zij op dat hij geen Vlaams kende en bijgevolg de functie van proost waaraan ook zielzorg verbonden was, niet kon uitoefenen.

Pastoor Nottingham voegt er nog aan toe (3) dat hij ook geen Latijn en geen Frans kende. Dit laatste was inderdaad waar zoals uit de latere briefwisseling met de g.g. blijkt maar het eerste niet.

De g.g. antwoordde op 12 mei 1670 dat die zielzorg meer verbeelding dan werkelijkheid was en dat daarenboven Perez Tagie als biechtvader aanvaard was door de vicarissen-generaal van het aartsbisdom Mechelen. Als de kapittelheren hem niet zonder dralen zouden aanvaarden zou hij beslag laten leggen op de inkomsten van hun beneficies, daarna konden zij eventueel in verzet gaan door de zaak bij de Raad van Vlaanderen aanhangig te maken. Kopie van deze brief werd aan die Raad overgemaakt (Procureur-generaal de Bock en raadsheer d'Hane).

Het kapittel liet zich niet intimideren en antwoordde in het Vlaams (de brief van de g.g. was in het Frans gesteld zoals alle bescheiden van het centrale bestuur) met een memorandum van 45 artikels waarin o.a. stond dat nooit iemand proost geworden was zonder perfect de landstaal te beheersen; dat deze voorwaarde gesteld werd in decreten van Maria van Bourgondië en Keizer Karel (in 1541); dat de zielzorg een realiteit was en ernstig te nemen en volgens de statuten van 1627 zowel de kanunniken betref als de suppoosten en dienaars van het kapittel, die alleen hun moedertaal kenden; dat die zielzorg bovendien een

persoonlijke opdracht was en niet op de schouders van een vicaris kon gelegd. De g.g. reageerde op 21 juni met de twee hiervoor genoemde magistraten te gelasten de kapittelheren duidelijk te maken dat zij moesten gehoorzamen en zijn bevelen uitvoeren, daarna konden zij eventueel naar de Raad van Vlaanderen stappen. Op hun tijdelijke goederen en de inkomsten daarvan moest onmiddellijk beslag gelegd totdat zij zouden gehoorzamen maar in geen geval mochten zij tot arrestaties overgaan.

De nauwe schoentjes waarin de kapittelheren nu leken te zitten brachten hen echter niet tot staan. Zij sloegen wel een andere weg in door een week later (op 27 juni) aan raadsheer d'Hane te verklaren dat zij niet konden gehoorzamen omdat het voor hen een gewetenskwestie was... maar als de bisschop dispensatie wilde verlenen?

Helemaal ongelijk hadden zij niet. Aangezien het de gewoonte was dat het kapittel de proost niet alleen verkoos maar ook installeerde waren zij tenslotte verantwoordelijk voor de installatie van een "slechte" proost.

De bisschop die blijkbaar niet van ongeduld stond te trappelen om zijn vinger in dat wespennest te steken antwoordde dat hij die dispensatie niet moest verlenen aangezien hij de zielzorg aan Perez Tagle kon toevertrouwen na kennis genomen te hebben van het bekwaamheidscertificaat ad hoc door het aartsbisdom op 4 juni jl. afgeleverd. Hij voegde er evenwel aan toe dat hij ook inzage moest hebben van de akte van tonsuur waardoor men bewees tot de geestelijke stand te behoren. Dat stuk hoorde immers bij iedere aanneming van een geestelijk beneficie voorgelegd te worden.

Voor de kapittelheren was dit alleen maar uitstel en dus negeerden zij dit antwoord en handhaafden hun weigering steunend op gewetensbezwaren.

Op 2 juli 1670 liet raadsheer d'Hane beslag leggen op de goederen van het kapittel.

Op 3 juli 1670 was er opnieuw een brief van de g.g. aan raadsheer d'Hane: de heren van het kapittel hebben binnen de 24 uur Perez Tagle ten voorlopigen titel als proost te installeren, zoniet zullen zij voor ambtsmisdrijf terechtstaan en elk een boete oplopen van 100 florijnen.

Raadsheer d'Hane spoorde hen aan andermaal aan de bisschop dispensatie te vragen. Die weigerde opnieuw en raadde hen aan elk afzonderlijk aan een biechtvader om advies te vragen.

De kapittelheren hielden het been stijver dan ooit. Wij hebben juristen en theologen geconsulteerd, zegden zij, die allemaal vinden dat wij Perez Tagle niet kunnen installeren. Wij hebben ook schriftelijk om advies gevraagd aan de theologische faculteit van Leuven en verzoeken Zijne Majesteit (d.w.z. de g.g.) het antwoord af te wachten.

Met de pen van professor d'Aubermont antwoordde die op 10 juli dat zij in geweten aan de herhaalde bevelen van de soeverein mochten gehoorzamen in acht genomen dat de installatie van Perez Tagle provisoir was en zij in beroep

konden gaan voor de Raad van Vlaanderen, dat hij het Latijn de taal van de kapittelheren en de voornaamste bedienden machtig was en dat het niet verboden was zich door een kanunnik te laten vervangen als het om de zielzorg van de suppoosten en de lagere bedienden ging.

Met dit advies trokken de kapittelheren dus aan het kortste eind ware het niet dat de g.g. hen onverwacht het langste eind aanreikte.

Bij patentbrief van 7 juli immers, d.i. vóór dat het kapittel het "funeste" antwoord uit Leuven gekregen had benoemde hij in de plaats van Perez Tagle, die vrijwillig ontslag nam, schreef hij, Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld tot proost.

Van waar die plotse ommezwaai?

Was hij de gehele zaak grondig beu geworden?

Of was het Perez Tagle die het moe geworden was en er liever de brui aan gaf, liever dan proost te worden van en te leven met een kapittel dat hem ongetwijfeld vijandig gezind was?

Anderzijds wist de Velasco rond die tijd dat hij uit zijn ambt ontzet was. Hij verliet immers Brussel op 8 juli (4) en werd opgevolgd door Juan Domingo Zuniga y Fonseca, graaf van Monterrey die op 17 juli daaropvolgend zijn Blijde Intrede in die stad deed (Een goeie maand later - op 21 augustus - deed hij hetzelfde te Gent).

Wou hij hem een zo schoon mogelijke lei, d.w.z. een goede indruk nalaten?

Hoe dan ook het kapittel mocht juichen en de champagnekurken laten knallen. Het laatste hebben zij zeker niet gedaan want champagne bestond toen nog niet, het eerste wellicht wel maar toch niet volmondig. Zij vonden dat zij niet het onderste gekregen hadden uit de kan van de g.g. Stond er niet in de patentbrief van Vriendts dat hij benoemd was "sede vacante par le départ volontaire... de D. Pedro Perez Tagle"?

Nee, het was sede vacante door het overlijden van Joannes Melis. Perez Tagle had immers nooit officieel in de zetel van proost gezeten.

Het kapittel en Vriendts kwamen overeen dit twistpunt voor te leggen aan een arbitragecommissie bestaande uit de bisschop, deken Lemonnier van het Sint-Baafskapittel en advocaat Borry.

Die adviseerden alleen met mate te protesteren aangezien het vrijwel onmogelijk was iets te wijzigen aan een koninklijke akte van benoeming.

En zo duurde het nog tot 1 oktober 1670 vooraleer Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld als proost geïnstalleerd werd.

Met hem benoemde de g.g. blijkbaar geen vreemde eend in de bijt zoals met Perez Tagle. Hij was al langere tijd kanunnik van het kapittel. Pastoor Nottingham schrijft immers dat een zekere Spanjaard (gevolgd van een spatie voor de naam die hij nooit ingevuld heeft en waarmee hij Perez Tagle bedoelt) met hem (Vriendts) overeengekomen was om zijn pastorale functies door een kanunnik met name Jacobus De Naijer te laten uitoefenen (3).

Perez Tagle verbleef dus zeer vermoedelijk te Gent, hij was immers tot proost benoemd en wachtte alleen nog op zijn installatie. Met de overdracht van de pastorale functie van de proost op een andere kanunnik ging het kapittel dus binnenskamers akkoord - of liet het oogluikend toe - maar hield de g.g. voor dat die zielzorg onlosmakelijk met het proostschap verbonden was. Verder blijkt daar ook uit dat Perez Tagle geen slecht contact had met Vriendts. Misschien was die zelfs de enige die met Perez Tagle wou spreken. En dat kan dan wellicht een rol gespeeld hebben in zijn benoeming tot proost.

"Gent heeft het moeilijk gehad, schrijft Bart Verschaffel (5), met alle vormen van heerschappij, met koningen en keizers, met het katholicisme, het belgicisme en het kapitalisme".

Van het verzet tegen die eerste soort machthebbers is het gevecht van het kapittel tegen de g.g. ongetwijfeld een illustratie evenals van de beoordeling van R.C. Van Caenegem in het voorwoord van "Gent. Apologie van een rebelse stad" waar hij schrijft: 'Gent' betekent tegendraadse, eigenzinnige trots wat de oude Franse auteurs de "superbeté des Gantois" noemden (6)...

NOTEN

1. L.A. Collinez. La collégiale de Sainte Pharaïlde à Gand, in Société Royale des Beaux-Arts et de littérature à Gand. DI IV (1851-1852), p. 201 en vlg.
2. Die namen komen voor op een betalingsstaat van een kleine drie jaar later (15 sept. 1672) in de Status Animarum van de Sint-Niklaasparochie (Rijksarchief Gent, Fonds Bisdom, S348 pag. 114ro). Aangezien ook de erfgenamen van enkele jaren voordien overleden kanunniken meebetaalden en alleen die van proost Melis daarin voorkomen is het vrijwel zeker dat zij ook de elf zijn die in 1669 in functie waren.
3. Rijksarchief Gent Fonds Bisdom S348 (Status Animarum van de Sint-Niklaasparochie), pag. 111vo, op datum van 1 okt. 1670.
4. A. Henne & A. Wauters. Histoire de la ville de Bruxelles. Brussel 1969, p. 92.
5. Gent (Het centrum als breukvlak), In "Vlees en Beton" 1995 (28-29), p. 88.
6. O.l.v. J. Decavele. 1989. Antwerpen. (Mercatorfonds)

E. OSSIEUR

GENTSE MEMORIEDAGEN: 24-25-26-27 MAART

24 maart 1751:

De nijveraer, André Heyndrickx, bekomt van het stadsbestuur een exclusief octrooi voor een periode van 6 jaar, voor het raffineren van brood- en kandij-suiker. [Broodsuiker was suiker afkomstig van *suikerbroden*. Suikerbroden waren kegels van geraffineerde suiker, met afgeronde top en veelal ter hoogte van circa een halve meter. Vroeger kwam de witte suiker in de vorm van *suikerbroden* in de handel. Kandij-suiker, witte of bruine, wordt gemaakt door uitkristalliseren uit een oververzadigde suikeroplossing. We moeten ons realiseren dat in 1751 suiker een zeldzaam duur luxe-artikel was en dat dit octrooi moet begrepen worden in een context van industriële revolutie, waarbij méér produceren en dus méér en goedkoper verkopen voorop stond. Inlandse biet-suiker bestond toen nog niet. Om zelf suiker te maken was men aangewezen op de invoer van overzees geoogst suikerriet. De toekenning van het octrooi kadert in de politiek van de gevolmachtigde minister van destijds, markies de Botta-Adorno, die alles in het werk stelde om de handel in de Oostenrijkse Nederlanden te stimuleren. Op 7 januari 1751 bijvoorbeeld werd er een octrooi verleend om het kanaal van Gent naar Brugge te verdiepen en tezelfdertijd in beide steden "coupures" te graven.]

24 maart 1814:

Kolonel Bichaloff, bevelhebber van de Russische Kozakken, door de Gente-naars *Peetje Kozak* genoemd, woont in de hoofdkerk een Te Deum bij ter gelegenheid van de verjaardag van tsaar Alexander. 's Avonds geeft hij, in het huis nr. 24 op de Kouter, een luisterrijk bal, *alwaer al wat treffelijk was, wierd binnengelaeten*.

24 maart 1831:

In aanwezigheid van de stedelijke overheid wordt op de Vrijdagmarkt een Vrijheidsboom geplant, een "sperreken", dat straks op 6 april zal worden weggenomen om vervangen te worden door een eik.

25 maart 1365:

Lodewijk van Male bekrachtigt het voorrecht dat de erfelijkheid in de nering van de vleeshouwers regelde en gedurende eeuwen de welstand van een viertal Gentse families bestendigde.

25 maart 1882:

Hippoliet Lippens, schoonzoon van graaf Karel de Kerchove de Dentergem, volgt deze laatste op als burgemeester van Gent. Aan hem danken wij de ver-

anderingen en verfraaiingswerken aan de wijken van de twee stations, het Zuid- en het Sint-Pietersstation. Hij zal sterven op de laatste dag van het jaar 1906.

25 maart 1902:

In een brief van de Commissie voor Monumenten, gericht aan het stadsbestuur, lezen we dat het Sint-Elisabethbegijnhof vóór 1880, dus vóór zijn verminking door gedeeltelijke afbraak, de door vreemde toeristen drukst bezochte plaats van Gent was.

26 maart 1477:

Maria van Bourgondië, die vreest in handen te vallen van de oprukkende koning van Frankrijk, schrijft heimelijk een brief naar haar verloofde, Maximiliaan, met het smekende verzoek zo spoedig mogelijk Vlaanderen te komen helpen.

26 maart 1625:

Overlijden te Gent van Johannes van Havre, gezegd Havraeus. Hij was doctor in de rechten en werd elfmaal tot schepen van Gent verkozen. Aan hem danken wij ook een klein werk, *Arx virtutis*, waarin ijdelheid, gierigheid en geldzucht worden gehegeld.

26 maart 1814:

De Franse autoriteiten, die begin februari de stad moesten ontruimen, laten Gent onverwachts aanvallen. Een Frans legertje van 8000 man bezet de voornaamste pleinen en poorten. Bij het naderen van het leger van de Verbondenen slaan zij echter op 30 maart ijlings op de vlucht.

26 maart 1817:

Maurits, prins de Broglie, 19de bisschop van Gent, die al in 1812 door Napoleon in het slot van Vincennes was opgesloten, werkt zich ditmaal in de problemen bij koning Willem. De bisschop neemt namelijk de leiding van het verzet op zich tegen de Fundamentele Wet van de vorst. Willem laat op 22 maart 1817 een aanhoudingsbevel uitvaardigen, maar de Broglie heeft intussen de plaat gepoetst. Er volgt bij verstek een veroordeling tot de ballingschap.

27 maart 965:

Overlijden van Arnold de Grote, *de bekrachtiger van het bestaan van de Gentse gemeente*, en de hervormer van het graafschap waarvan hij de macht, de grenzen en de invloed verruimde. Gent, met zijn portus, zijn abdijen en zijn handelaars, begint zich stilaan af te tekenen als de stad die weldra hoofdstad van het graafschap zal worden.

27 maart 1787:

Openbare aanbesteding voor het *egalieren der vesten genaemt Imbyse beginnende van aen den pinant der Communicatiepoort tot aen de oprede van den molen 't Eynden Weere.*

27 maart 1802:

Tijdens de avondvertoning in de Schouwburg wordt plechtig aangekondigd dat er vrede is gesloten tussen Engeland en Frankrijk.

Ronald DE BUCK

BIBLIOGRAFIE

Achter achtenseeventig joar:

"Cies Slameur" weere van wiggeweest!

"Cies Slameur" van Paul Kenis (1885-1934) is heruitgegeven. Het verhaal verscheen eerst in afleveringen in De Legerbode, door de soldaten "De Leugenbode" genoemd. In de eerste gedrukte uitgave van 1919 heette het: *"De wonderbare avonturen van Cies Slameur door hem zelf verteld aan Paul Kenis."* In de nieuwe versie wordt het: *"De Wonderlijke avonturen van Cies Slameur, Gentsch koetsier en soldaat."*

Het geestige verhaal bevat schitterende zedenschetsen van 't *puurtesvolk* uit de citeetses van 't Luizengevecht, de Koer 99, Akkergem, 't Rabot en andere. Het is gebaseerd op het leven van Cies de Neuze, een koetsier die met zijn vigilante een standplaats op de Vrijdagmarkt had. Hij stond bekend om zijn grollen en grappen en *zijnen dag was niet goe oast'hij den ienen of den anderen gien wieke keunen stoven hoa.* Kenis voert dit personage op als de Gentse Tijn Uilenspiegel in een echte schelmenroman.

"Ik ben een echte Gentenaar. Mijn Meetje, dat mij heeft groot gebracht, woonde in het Luizengevecht, daar tusschen de Kortrijksche straat en de Leie..."

Hij begon als appelsienverkoper en werd later koetsier. Na zijn legerdienst als lancier bij 't peerdevolk in de kazerne van de Keizerstrate werd hij taxichauffeur tot de eerste Wereldoorlog uitbrak.

In het boek beschrijft hij ons zijn militaire omzwervingen vanaf de slag bij Halen over Antwerpen, St.-Laureins en Bommerskonten, zijn ontsnapping en terugkeer naar Gent en nog zoveel meer knotsgekke en nagenoeg onwaarschijnlijke belevenissen. Terzelfdertijd is het werk meer dan een gewone volksroman: het is een originele weergave van een traumatiserende oorlogservaring. Pacifisme en sociale bewogenheid tekenen zich af achter een verhaal dat vandaag nog steeds kan boeien door de spontane verteltrant, de rake typeeringen en het sappige Gentse dialect.

"Ik was toen een jaar of acht en Meetje vond dat ik mijnen teen genoeg geschuurd had en dat het voor mij tijd werd om mijnen kost te verdienen. 't Beste was nog dat ik in dezelfde affaire zou gaan; dan kon ze mij een handje helpen en mij nog in 't oog houden ook, want ik moest geen foefkens maken; ze hield mij in de mot en Meetje was gien mensch om haar ne pater te laten schilderen! Zoo kwam ik daar op den hoek van de Vlaanderenstraat te staan, met een mand appelsienen aan mijn zij en al roepend, zooveel ik maar kon: "Drij appolsienen veur ne kluit!"

Pierre Schoentjes schreef een uitgebreide inleiding en situeert Paul Kenis in zijn tijdsgeest, terwijl Ian zorgde voor de tekening op de kaft en 8 plezierige illustraties binnenin. Een must voor iedereen *die een moendse Gentsch kan klappen!*

"Cies Slameur" (ISBN 90-803776-1-9) uitg. Bond van Oudleden van het Taalminnend studentengenootschap 't Zal Wel Gaan en het Fonds Tony Bergman v.z.w., 1997, 395 fr.

Eddy "Den Twiedekker" LEVIS

P.S. Dit boek is ook te bekomen in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis en wie het dààr koopt wacht een aangename verrassing.

Verleden jaar verscheen een boek van de hand van Bart De Wilde, getiteld **"Witte boorden. Blauwe kielen. Patroons en arbeiders in de Belgische textielnijverheid in de 19e en 20e eeuw."**

Aan de basis ligt een jarenlang onderzoek dat uitgevoerd werd in opdracht van een "Paritair fonds ter promotie van het textielonderwijs". Het is een lijvig boek geworden van meer dan 400 bladzijden en een 200-tal illustraties.

Het behandelt de evolutie van de Belgische textielnijverheid van 1800 tot 1975. En wanneer men het heeft over de Belgische textielnijverheid weet men onmiddellijk dat Gent daarbij een belangrijke rol gespeeld heeft.

Er wordt uitgebreid ingegaan op de patroons, de arbeiders en hun respectievelijke organisaties. Een van de gevolgen van de industriële ontwikkeling is de

overschakeling van de huisnijverheid naar de fabrieksnijverheid. Alle aspecten daarvan worden behandeld, zoals o.m. de immer stijgende werkdruk, de veralgemening van de vrouwen- en kinderarbeid, huisvesting, voeding, seksualiteit, drankgebruik en -misbruik, etc. Uiteraard komen ook de evoluerende verhoudingen tussen werkgevers en werknemers aan bod.

Het boek sluit af met een uitgebreide bibliografie, namen- en een zakenregister.

Dit ingebonden boek heeft een formaat van 18 x 28 cm. en kost 1.200 fr. Wie het boek niet zou vinden in de boekhandel kan nog altijd contact nemen met "Ludion Distributie" - Muinkkaai 42 te 9000 Gent. Tel. (09) 233.48.16.

Eveneens verleden jaar verscheen het boekje **"Buiten de uren. Buiten de muren."** Het belicht 70 jaar om- en naschoolse werken van het Stedelijk Onderwijs te Gent van 1927 tot 1997.

Het werd samengesteld door Mevrouw Denise De Weerd met medewerking van Mevrouw Nadia Hublé-Vankenhove.

In dit lezenswaardig boekje vindt men tal van inlichtingen over (o.m.) de Schoolpost, het Schooleetmaal, Werken van de Vrije Tijd, Schoolkolonies, Openluchtscholen, Speelpleinen, Jeugdtonaal, etc.

Een boekje dat ongetwijfeld herinneringen zal oproepen bij tal van oud-leerlingen van de stadsscholen. En niet het minst de 45-tal foto's. Het boekje heeft een formaat van 15,5 x 21,5 cm., telt 119 bladzijden en kost 395 fr.

Het is te bekomen bij "De Vrienden van het Historisch Archief van het Stedelijk Onderwijs. VZW" - Klein Raamhof 8 te Gent. Het ligt ook in depot bij het "Marnix Boekenfonds" - Nederkouter 109.

De Nederlandse Uitgeverij Waanders heeft het initiatief genomen een verzamelwerk over Gent te publiceren in 20 afleveringen. Het kreeg de titel mee **"Waar is de tijd? Gent. 1350 jaar Gentenaars en hun rijke verleden."**

De eerste aflevering verscheen in oktober 1997 en het is de bedoeling dat er iedere maand een nieuwe aflevering komt, zodat de laatste zal verschijnen in 1999.

De volgende aspecten zullen er in behandeld worden: Rijke Verleden, Amusement, Haven, Rechtvaardige rechters, Wapengeklettèr, Huizen, Zieken, Monumenten, Kerkvaders, Handelaars, Verkeer, Dagelijkse zorgen, Kunstenaars, Armen en Rijken, Nijverheid, Geloof, Vrouwen, Vervuilers, Scholen, Bestuurders. Iedere aflevering kost 160 fr. en is te verkrijgen bij boek- en tijdschrifthandelaars. Zeer verzorgd gedrukt hebben deze afleveringen een formaat van 24 x 31,5 cm. De eerste aflevering telt 34 bladzijden en werd samengesteld door Johan Decavele. Wat de prijs volledig verrechtvaardigd zijn de prachtige illustraties. Moesten wij niet vrezen afbreuk te doen aan de tekst, dan zouden wij spreken van een kijkboek. De oppervlakte illustratie overstijgt alleszins deze van de tekst.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **Jean-Paul Marchal** zoekt inlichtingen over zijn grootvader **Frans, Edmond De Wilde**.

Hij werkte aan de Spoorwegen als machinist, waarschijnlijk te Merelbeke. Bij het rangeren werd hij geplet tussen de bumpers van twee wagons. Dit gebeurde waarschijnlijk in 1937.

Hij was in zijn vrije tijd duivenmelker (heeft verschillende prijzen gewonnen) en was ook liedjeszanger. Hij heeft meer dan eens voor de radio gezongen.

Heeft een van onze lezers Frans De Wilde gekend en kan hij meer inlichtingen verschaffen over deze persoon?

Als illustratie laten wij hier een van zijn liedjes volgen.

De Charleston

I

Wat men tegenwoordig ziet
Dat is de moeite weerd
Al die nieuwe dansen
(?) 't zijn sprongen van een peerd
G'heb den 't simi, de fox trot
't Vrouwvolk moet daarvan kapot
Ik ken een dans tot in de fon
Dat is de Charleston
Let op en kijk maar goed
K'zal toonen hoe gij hem dansen moet

Refrein

Danst de charleston maar allen mede met mij
Ge draait uw voeten en gij smijt uw gat op zij
Gij gaat een beetje achteruit
Gefronst den helft van uwen buik
En voor de mannen wel dat is serieus om zien
De beenen draaien juist gepast tot aan de knieën
De vrouwen schudden hun bonbon
Al die stomme dwazigheden
Wel dat is de Charleston

II

Over vijftig jaar
Die kon men dansen komilfau
Maar al de menschen
Zijn veranderd in een martiquau
Met naar de cinema te gaan
Hebben zij Charlot daar zien staan
Met zijn aardige voeten
En zij hebben hem allen nagedaan
Wel die hem nog niet kan
Neemt er hier een staalken van

III

Op een bal of een soirée
Charlot doet altijd mee
Speel het muziek een oude dans
Haalt dan maar uit uw fransch
Gaat gij om eene moidemoiselle
Och monsieur ik zweet te veel
Hé bien madam pour moi pardon
Het is voor de Charleston
Rap die heeft zij u vast
Gij kunt hem leeren als g'hier op past

IV

In een café 't zij groot of klein
Muziek moet er daar zijn
Een accordeonist een Chaz-bantist
Maar 't wijf is den artist
Men ziet er daar van vijftig jaar
Kort gerokt met Polka haar
Zoo stijf als een carton
Maar dansen mede de Charleston
En als gij het niet verstaat
Ik zal u tonen hoe dat het gaat

V

Hoort men muziek op straat
Van eenen trouw o't is kadé
Al de kleine jongens
komen er bij en dansen mee
Zeg eens Karel, Pier en Pol
Al die menschen zijn op hol
Kijk naar Mietje met Gaston
Zijn dansen al de Charleston
Dus gij ziet hoe verre dat het gaat
De kinders dansen hem al op straat

VI

Nu dat gij allen dansen kunt
Gelijk een engelsch peerd
Heft u op doet mede met mij
Want 't is de moeite weerd
Met alzoo een hoop als hier
Gij zijt allen voor 't plezier
't Zal schoone zijn om zien
't Gaat rapper of een vliegmachien
Tafels en stoelen op zij
Danst allen mede met mij

Tekst Frans De Wilde
Copyright Jean-Paul Marchal

DIT BESTAAT NIET MEER

Gentse hippodromes.

Gand

Champ de courses (derrière les tribunes).

Op de achtergrond de achterzijde van de Kuldersschool.